

KREDITI I MODEL OTPLATE

Kelava, Ines

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:972920>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-11-27**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT

Ines Kelava

KREDITI I MODEL OTPLATE

Završni rad

Šibenik, 2020.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT

KREDITI I MODEL OTPLATE

Završni rad

Kolegij: Financijske institucije

Mentor: Anita Grubišić, mag. oec., v. pred.

Studentica: Ines Kelava

Broj indeksa:0055475078

Šibenik, lipanj 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Svrha i ciljevi rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. TEMELJNE ODREDNICE NOVCA	3
2.1. Pojam i funkcija novca	3
2.2. Povijesni razvoj novca	4
2.3. Novac danas	6
2.4. Problem krivotvorenja novca	7
2.5. Teorijske odrednice valute	9
2.5.1. Hrvatska kuna	10
2.5.2. Devizni tečaj	12
2.6 Banka i kredit	14
2.6.1. Pojam i obilježja banke	14
2.6.2. Povijesni razvoj banke	15
2.6.3. Poslovi banke	17
2.6.4. Vrste banaka	19
2.6.5. Bankovni sustav Republike Hrvatske	22
2.6.6. Osnovni bankarski poslovi	23
2.7. Kreditni potencijal banke i temeljne odrednice kredita	23
2.7.1. Kreditni potencijal banke	24
2.7.2. Temeljne odrednice kredita	25
2.7.3. Vrste kredita	26
2.8. Modeli otplate kredita	29
2.8.1. Klasični model otplate potrošačkog kredita	30
2.8.2. Model otplate kredita jednakim anuitetima	32
2.8.3. Otplata zajma jednakim ispodgodišnjim anuitetima u jednakim ispodgodišnjim obračunskim vremenskim razdobljima	35
2.8.4. Prijevremena otplata kredita	37
3. KREDITI PRIVREDNE BANKE ZAGREB D.D.	39
3.1. O banci	39
3.2. Krediti Privredne banke Zagreb d.d.	40
3.2.1. Nenamjenski krediti	40
3.2.2. Stambeni krediti	40
3.2.3. Studentski krediti	40
4. NOVI OTPLATNI MODEL U REPUBLICI HRVATSKOJ USLIJED COVID-19	42
5. ZAKLJUČAK	43
POPIS LITERATURE	44
POPIS SLIKA	46

KREDITI I MODEL OTPLATE

INES KELAVA

Petra Smaića 22, 21312 Podstrana, ikelava@vus.hr

Sažetak

Kreditni su odnosi neizostavan element društveno-ekonomskog razvoja svake zemlje. U svome primitivnom obliku pojavljuju se još u vremenu prvih diferenciranja članova zajednice i nastajanja privatnog vlasništva. Temelj za njihovo uspostavljanje predstavljaju odgovarajući dužničko-vjerovnički odnosi koji nastaju kada vjerovnik na određeno vrijeme i uz određene uvjete ustupa svoja sredstva dužniku koji se obvezuje da će ugovorom utvrđene obveze izvršavati. Osnovni je motiv davanja kredita pribavljanje određene koristi koja proizlazi iz kamate, kao naknade vjerovniku za njegovo pozajmljivanje.

Uvjeti kreditiranja determinirani su brojnim čimbenicima, a među njima svakako treba izdvojiti način otplate kredita. Osim korisniku kredita, u interesu je i davatelja kredita da korisnik kredita nema poteškoća pri vraćanju pozajmljenih sredstva, odnosno da otplata kredita ne utječe na normalno odvijanje njegovih poslovnih aktivnosti.

(43 stranice / 8 slika / 77 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi:

Mentor: Anita Grubišić, mag. oec., v. pred.

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik
Department of Management
Specialist Graduate Studies of Management

Final paper

CREDITS AND MODEL OF REPAYMENT

INES KELAVA

Petra Smaića 22, 21312 Podstrana, ikelava@vus.hr

Abstract

Credit relationships are infallible element of social-economical development of every country. In their primitive form they appeared in the time of first differentiation of community members and formation of privately property. The foundation for their establishing present corresponding debt-creditor relationships what generates when creditor at specified time and with specified conditions assigned their resources to the debtor. who commits carries identified obligations. The mean motive of giving credit is provision of specified benefit what arises from interest, as the charge of creditor for its borrowing.

The conditions of lending are determined to many factors, and among them it is needed to single out the way of credit's payment. Except to the credit users, interest of creditor is no difficulties at divination of borrowed resources, what means that credit payment has no impact to the normal reeling of its business activities.

(43 pages / 8 figures / 77 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Keywords:

Supervisor: Anita Grubišić, mag. oec., v. pred.

Paper accepted:

1. UVOD

Kreditni su odnosi neizostavan element suvremenog društveno-ekonomskog razvoja, a temelj za njihovo uspostavljanje predstavljaju odgovarajući dužničko-vjerovnički odnosi. Takav odnos nastaje kada vjerovnik na određeno vrijeme i uz određene uvjete ustupa svoja sredstva dužniku koji se obvezuje da će ugovorom utvrđene obveze izvršavati. Osnovni je motiv davanja zajma, tj. kredita pribavljanje određene koristi koja proizlazi iz kamate, kao naknade vjerovniku za njegovo pozajmljivanje. S dužničke strane, podizanje kredita može biti potaknuto potrebom zadovoljenja tekuće potrošnje ili se na taj način pribavljena sredstva koriste za investiranje. U oba je slučaja ulazak u dužnički odnos posljedica nedostatka vlastitih sredstava i upravo se iz tog razloga kreditno zadužuju svi segmenti društva. Pravilno usmjerena kreditna sredstva generator su gospodarskog napretka, no njihovo neracionalno korištenje može rezultirati značajnim makroekonomskim nestabilnostima. Takve situacije nastupaju kada kritična masa dužnika nije u mogućnosti izvršavati svoje obveze. Uvjeti kreditiranja determinirani su brojnim čimbenicima, a jedan je od njih i model otplate. U interesu je financijske institucije koja odobrava kredit da zajmoprimatelj nema poteškoća pri vraćanju pozajmljenih sredstva, odnosno da otplata kredita ne utječe na normalno odvijanje njegovih poslovnih aktivnosti.

1.1. Svrha i ciljevi rada

Cilj je ovoga rada objasniti pojam i temeljne odrednice novca, ali i banaka te kredita. Naime, detaljno će se objasniti pojam, vrste, karakteristike i poslovi banaka gdje spada i kreditiranje. Potom je svrha rada pojasniti termin, vrste te modele otplate kredita, s posebnim praktičnim primjerom kredita Privredne banke Zagreb d.d.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Podaci su prikupljeni sekundarnim istraživanjem što znači da su dobiveni iz knjiga, znanstvenih i stručnih radova, Interneta te putem zakona.

Prilikom istraživanja za ovaj rad koristit će se sljedeće znanstvene metode:

- ☒ deduktivna metoda (iz općih sudova dobivaju se posebni i pojedinačni zaključci),
- ☒ induktivna metoda (na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi se do općih zaključaka),
- ☒ metoda analize (rašćlanjivanje složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente),
- ☒ metoda sinteze (spajanje jednostavnih tvorevina u složene zaključke),
- ☒ metoda deskripcije (jednostavno opisivanje činjenica bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja) te
- ☒ komparativna metoda (usporedba teorije i prakse te donošenje vlastitih zaključaka).

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je strukturiran po tzv. *principu lijevka*, tj. prvo se prikazuje šire i općenito područje, a zatim se usmjerava prema specifičnom prikazu tematike.

U poglavlju nakon uvoda analizirani su pojam, funkcija, povijesni razvoj i ostale karakteristike novca. U sljedećem su poglavlju objašnjeni pojam, svojstva, vrste te karakteristike banaka kao institucija, kao i osnovni bankarski poslovi te kreditni potencijal banke. U ovome se poglavlju najveći naglasak, kako i sam naslov govori, stavlja na kredite – pojam, karakteristike, vrste, ali i, ono najvažnije, modeli isplate tih kredita. Dakle, objašnjene su mogućnosti isplata raznih vrsta kredita, a na samome je kraju, u četvrtome poglavlju, prikazana ponuda kredita Privredne banke Zagreb d.d. U petome je poglavlju prikazana situacija oko mogućnosti za novi model otplate kredita uslijed pandemije COVID-19. Na kraju su dana zaključna razmatranja, popis literature i popis slika.

2. TEMELJNE ODREDNICE NOVCA

U ekonomiji se današnja era privrednog života karakterizira često kao „novčana“ ili kao „kreditna“ privreda. Koliko god te karakteristike bile previše općenite i ne obuhvaćale potpunu bit stvari, novac i kredit su zaista u modernim narodnim privredama okvir i podloga cijelog privrednog života.¹

2.1. Pojam i funkcija novca

Novac je institucionalizirano sredstvo koje vjerovnik, na osnovi društvene konvencije ili zakonske obveze, prihvaća uzeti od dužnika za pokriće njegovih obveza. Sve ove obveze mogu nastati na osnovi različitih transakcija, specifična mjera i nositelj vrijednosti općeprihvatljiv u razmjeni robe i usluga.² Zapravo je novac sredstvo bez kojega društvo ne može napredovati jer novac predstavlja vrijednost koja tjera ljude da se razvijaju, i to ne samo zbog ostvarenja moći, već i zbog boljeg i lagodnijeg života. Potreba za novcem omogućila je specijalizaciju i podjelu rada u društvu, ali i razvitak trgovine. Novac je sve ono općeprihvatljivo u plaćanjima robe i usluga i/ili otplati dugova.³ Postoje mnoge definicije novca, no ono što je sigurno jest činjenica da je novac platežno sredstvo kojim se može kupiti bilo koja druga roba. Riječ novac potječe od latinske riječi *pecunia* (*pecus* = govedo) što označava bogatstvo - upravo je govedo bio prvi oblik novca. Nastanak novca dugi je ekonomski proces, početak ovog procesa seže još dok je govedo bilo najpoželjnija roba (i služilo je kao novac). Iz tog je razloga govedo bilo relativno jednostavno prenosivo, korisno zbog hrane i prihvaćeno kao način razmjene.⁴

Osnovna je ili bitna funkcija novca da služi kao *opće sredstvo razmjene* dobara i usluga, tj. sredstvo koje svatko uvijek prima u razmjenu za druga dobra i za koje se mogu dobiti sva ostala dobra. To

¹ Tomašević, J. (2004.): Novac i kredit, DOM I SVIJET, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 57.

² Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44191>, 24.05.2020.

³ Aglietta, M., Orlean, A. (2004.): Novac i suverenitet, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, str. 34.

⁴ Mileta V., Novčarstvo 1, TIZ ZRINSKI d.d., Zagreb, 1993., str. 8.

je sredstvo koje uživa „opću pripravnost prijema“ i koje, prema tome, omogućava indirektnu razmjenu dobara i usluga.⁵

Tijekom svog razvoja novac je imao utjecaj na društvo i kulturu te razvoj prava za očuvanje i stabilnost daljnjeg napretka. Glavna svrha i razlog nastanka novca leži u ekonomskoj potrebi za njim, te se, osim u ulozi razmjene, novac pojavljuje i kao mjera vrijednosti, platežno sredstvo, oblik nagomilavanja bogatstva i sl. Naime, ekonomisti se slažu da je novac vrlo specifičan oblik ekonomskog dobra, ili rijetka roba.⁶ Svakako se može zaključiti da je bit novca iznimno složena i da se sastoji u tome da je novac opće sredstvo razmjene i plaćanja i mjerilo objektivne ili tržišne vrijednosti (vrijednosti razmjene) dobara i usluga, koje je redovno priznato od države kao zakonsko sredstvo plaćanja i čija je ekonomska i socijalna svrha da stalno ostane u prometu.⁷

2.2. Povijesni razvoj novca

U prošlosti se roba mijenjala za robu, odnosno obavljao se proces koji se nazivao proces rampe. Ovaj proces podrazumijeva međusobno mijenjanje proizvoda rada, recimo od strane domaćinstava, zatim je ribar davao ribu za brašno, kovač oruđe za meso, poljodjelac žitarice za vino i slično. Ovakav je proces dobro funkcionirao sve dok se tržište nije zasitilo nekih proizvoda i tada su ljudi počeli shvaćati nedostatke trampe i pronalaziti neku fiksnu stvar koju bi mijenjali za dobivanje nečega zauzvrat. Upravo se zbog toga pojavio novac koji u svojem početku nije bio sličan današnjem novcu, već su za novac služile razne stvari koje se moglo naći u ograničenoj količini, kao što su slonove kosti, perle, probušeno kamenje u drevnom Japanu pa sve do krzna kune na području Republike Hrvatske.⁸ U Mezopotamiji, prije gotovo 5 tisuća godina, ljudi su se služili glinenim pločicama za obilježavanje transakcija poljoprivrednim proizvodima, te bi osoba koja posuđuje izradila glinenu pločicu i time bi se obvezala na isplatu dogovorenih sredstava u određeno vrijeme. Glinene bi se pločice davale i vojnicima, ali i ostalim službenicima u kraljevstvu koje su

⁵ Tomašević, J. (2004.): Novac i kredit, DOM I SVIJET, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 60.

⁶ LeRoy Miller, R., VanHoose, D., D. (1997.): Moderni novac i bankarstvo, Treće izdanje, MATE d.o.o., Zagreb, str. 2.

⁷ Tomašević, J. (2004.): Novac i kredit, DOM I SVIJET, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 62.

⁸ Smith A. (2007.): Bogatstvo naroda: Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda, Masmedia, Zagreb, str. 40.- 54.

ljudi morali plaćati, pa bi oni preuzeli svoje primitke u riznicama i kraljevskim palačama u nekom obliku.⁹

Razna su društva i civilizacije pokušavale u povijesti funkcionirati bez novca i primjer jednog takvog naroda su Inke (Južna Amerika) gdje se kao vrijednost računao ljudski rad. No, dolaskom Europljana, slika se naroda brzo promijenila jer se njihovo sredstvo razmjene sastojalo isključivo od kovina kojih je bilo na tom području u ogromnim količinama. Povijest kovanica seže davno prije Inka, oko 600 godina prije Krista u Anatoliji (Mala Azija). U vrijeme Aleksandra Velikog, četiri stoljeća prije Krista, uobičajeno je da novac prikazuje lik vladara čime se veliča osoba vladara, ali se pridonosi i povjerenju u novac i u državu koju on simbolizira. Sukladno shvaćanjima dodatnih mogućnosti funkcije novca, daljnje širenje svrhe novca događalo se gotovo prirodno.¹⁰ Iako se novac danas promatra kroz funkcije platežnog sredstva, oblik mjerenja vrijednosti ostale robe, način nagomilavanja bogatstva i slično, novac je puno više.

Na metalni novac koji dobiva određeni oblik država počinje udarati svoje žigove i tako dolazi do pojave monete.¹¹ Takvi se novci pojavljuju u svim starijim državama i carstvima koja su željela održati svoju monetarnu ekonomiju (Perzija, Egipat, Rim). Kovanice su u Europi svoj procvat doživjele za vrijeme Rimskog carstva, gdje je došlo do detaljne podjele. Osim u Europi, kovanice su bile razvijeno sredstvo razmjene i u Kini (brončane kovanice, iz 2. stoljeća prije Krista). Tijekom povijesti potreba za kovinama sve je više rasla, a Europljani su tu potrebu ispunjavali daljnjim osvajanjima.¹² Prije pronalaska novog svijeta ratovi su se pretežno vodili u Europi te se poraženima uzimalo zlato. No, kada to nije bilo dovoljno, prešlo se i na ostale kontinente, kao što su sjeverna Afrika i dijelovi Azije. Pronalaskom Amerike novac se zapravo preporodio te je nekoliko tisuća tona zlata i srebra preuzeto od Inka, ali i ostalih dijelova Novog Svijeta, čime se može zaključiti da je došlo i do razvoja cijelog Europskog kontinenta.

No, velikim porastom količine plemenitih kovina došlo je do porasta cijena i pada vrijednosti plemenitih metala zbog zasićenosti tržišta. Tako dolazi do cjenovne revolucije, tj. kovina je izgubila na vrijednosti čime je pala kupovna moć u odnosu na druga dobra. Sljedećih stotinu godina, tj. od polovice 16. do polovine 17. stoljeća, ljudi nisu shvaćali da vrijednost plemenitih materijala nije apsolutna, već da vrijedi samo onoliko koliko je netko spreman dati. S vremenom,

⁹ Mileta V. (1993.): Novčarstvo 1, TIZ ZRINSKI d.d., Zagreb, str. 8. – 9.

¹⁰ Božina L. (2008.): Novac i bankarstvo, Hadva tisak d.o.o. Zagreb, str. 11.-19.

¹¹ Dvornik, I. (1975.): Novac i novčana politika, Liburnija, Rijeka, str. 4.

¹² Ibid, str. 4. – 6.

ljudi su sve više počeli shvaćati važnost stabilnosti novca, te potrebu za uspostavom monetarne politike.

2.3. Novac danas

U današnje se vrijeme koristi metalni (kovanice) i papirnati (novčanice) novac, ali sve se više upotrebljava i plastični novac, tj. kartice. Naime, u suvremeno se doba sve više plaćanja obavlja debitnim ili beskontaktnim karticama (i to posebno kod osoba mlađe dobi). Starije se generacije više odlučuju na plaćanje gotovinom, ali s vremenom se polako i sve više odlučuju na beskontaktni način plaćanja. Kada je riječ o kupnji u trgovini, beskontaktna su plaćanja popularnija od transakcija čipom i pin-karticama. Sva ova događanja upućuju na sve manju upotrebu papirnato novca i kovanica, a potom i ukidanje gotovine.¹³

Novac nije samo tehnološka, već i socijalna tvorevina kojoj društva određuju vrijednost. To znači da, kako bi nešto bilo novac, svi se trebaju složiti da to zaista i je novac. Dok se razvijene zemlje sve više približavaju modelu društva bez gotovine (u kojima se ona može naći jedino na crnom tržištu), siromašne zemlje još nisu upoznale ni bankomate. Kako bi se, pak, stvorio temelj za izgradnju nove ekonomske strukture, znanstvenici prvo moraju proučiti ljudsko ponašanje rukovanja s novcem i krenuti od te točke krenuti kako bi stvorili nove društveno prihvatljive vrijednosti. Jedni pokušavaju novac transformirati koristeći poznate računalne tehnologije, dizajneri idu još i korak dalje razmišljajući o posve novim konceptima te mijenjajući ustaljeno shvaćanje riječi novac. Grupa kriptografa iz tvrtke Microsoft vjeruje kako je *e-gotovina* budućnost novca. Vjeruje se kako će se u budućnosti nositi kartice s računalnim čipovima (e-novčanici) i izmjenjivati enkriptični bitovi informacija za kupnju robe (kao što se sada nose novčanice i kovanice). Microsoftovi kriptografi upravo rade na prototipu takvog sistema (što je do sada pokušalo napraviti još nekoliko kompanija, no bezuspješno). Efikasnost i fleksibilnost računala i kriptografije omogućit će e-gotovinu održivom formom plaćanja u vrlo bliskoj budućnosti.¹⁴

Dakle, trebalo bi biti jasno da predviđanja budućnosti novca ovise o pristupu koji se uzima pri mjerenju novca. Povijest predviđanja *bezgotovinskog društva* do 2000. godine pokazuje da je to zaključak koji se mora doseći.¹⁵

¹³ 24 sata, <https://www.24sata.hr/native-sadrzaj/trend-koji-raste-odlazi-li-papirnati-novac-u-povijest-600100>, 28.05.2020.

¹⁴ Poslovni.hr, <http://www.poslovni.hr/after5/buducnost-novca-92297>, 28.05.2020.

¹⁵ LeRoy Miller, R., VanHoose, D., D., *Moderni novac i bankarstvo*, Treće izdanje, MATE d.o.o., Zagreb, 1997., 58. - 59. str.

S jedne strane, oni ekonomisti koji usvoje transakcijski pristup mjerenju novca vjerojatno će ostati uvjereni da će uže mjere novca, kao što su monetarna baza ili M1, ostati korisni koncepti i u budućnosti. Suprotno tome, oni ekonomisti koji koriste pristup likvidnosti pri mjerenju novca doći će do zaključka da su širi monetarni agregati pogodniji. Za očekivati je da će to razmimoilaženje u mišljenjima postati još veće tijekom vremena. Tehnologija će se zasigurno još više razvijati – neki znanstvenici čak predviđaju mogućnost pohranjivanja informacija na molekulama umjesto na današnjim mikročipovima. Trgovinski će sustav postati kompleksniji, a ljudi će moći trgovati uz sve veće iznose u dolarima koristeći tu tehnologiju osim gotovine i čekova. Budućnost novca u cijelom tom razvoju ne mora se značajno promijeniti, no eventualno novac može i nestati, ovisno kako se gleda na novac.¹⁶

2.4. Problem krivotvorenja novca

Krivotvorenje novca postaje sve veći problem, kako u svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj. Naime, po pojmom krivotvorenog novca podrazumijeva se protuzakonita (ilegalna) proizvodnja novca i to na način da takav novac slični službenim sredstvima plaćanja toliko jako da često dovodi do zablude i prihvaća se kao pravi novac.

Proizvodnja, tj. tiskanje lažnog novca oblik je prijevare, a krivotvorenje je vjerojatno staro kao i sam novac. Prije uvođenja papirnato novca, najčešća metoda prijevare bilo je kovanje lažnog novca koristeći miješanje jeftinih metala, kao zamjenu za zlato i srebro. U današnje je vrijeme najčešći način krivotvorenja ispis skeniranih novčanica legitimnim printerima. Neke od šteta koje se društvu nanose krivotvorenjem novca su smanjenje vrijednosti pravog novca, povećanje cijena (inflacije) zbog kruženja više novca u ekonomiji države, smanjenje prihvatljivosti papirnato novca i gubici nastali prihvaćanjem lažnog novca jer se ne nadoknađuje vrijednost krivotvorenih novčanica. Tradicionalno, mjere protiv krivotvorenja podrazumijevaju uključivanje finih detalja i sigurnosnih elemenata koji se teško uspješno krivotvore prilikom tiskanja novčanica, a koji omogućuju i nestručnim osobama da otkriju prijevaru.

Dakle, krivotvorenje novca je kriminalno djelo sa socijalnim i financijskim posljedicama koje narušava osnove povjerenja javnosti (korisnika) u gotovinu.

¹⁶ LeRoy Miller, R., VanHoose, D., D. (1997.): *Moderni novac i bankarstvo*, Treće izdanje, MATE d.o.o., Zagreb, str. 58 - 59.

HNB posvećuje punu pozornost zaštiti od krivotvorenja gotovog novca te prevenciju krivotvorenja provodi sljedećim procesima: ¹⁷

- ✓ pri dizajniranju novčanica i kovanog novca posebna se pozornost poklanja novim zaštitnim elementima koji su jednostavni za provjeru i složeni za imitaciju,
- ✓ kontinuirano se provodi Nacionalni program obuke provjere autentičnosti,
- ✓ aktivna je suradnja na dnevnoj razini s Policijskim nacionalnim uredom za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta MUP-a RH i Državnim odvjetništvom RH i
- ✓ sustavno se provodi opskrba novim novčanicama i izdvajaju se oštećene novčanice kako bi se olakšalo utvrđivanje autentičnosti.

U Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, članku 274. *Krivotvorenje novca*, navedeno je: ¹⁸

1. *Tko izradi lažni novac, preinači pravi novac ili takav novac pribavi, posjeduje ili prenosi s ciljem stavljanja u optjecaj kao pravog ili ga stavi u optjecaj kao pravi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.*
2. *Tko lažni novac koji je primio u uvjerenju da je pravi, saznajući da je lažan, stavi u optjecaj, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.*
3. *Lažni novac će se oduzeti.*

U članku 283. *Izrada, nabavljanje, posjedovanje, prodaja ili davanje na uporabu sredstva za krivotvorenje* navedeno je: ¹⁹

1. *Tko izrađuje, nabavlja, posjeduje, prodaje ili daje na uporabu sredstva za izradu lažnog novca, lažnih vrijednosnih papira, lažnih znakova za vrijednost izdanih na temelju propisa, lažnih znakova za obilježavanje robe, lažnih mjera i utega i krivotvorenih isprava, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.*
2. *Sredstva iz stavka 1. ovog članka će se oduzeti.*

¹⁷ HNB, <https://www.hnb.hr/novac/zastita-od-krivotvorenja>, 28.05.2020.

¹⁸ Kazneni zakon, neslužbeni pročišćeni tekst, <https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Kazneni%20zakon-neslu%C5%BEbeni%20pro%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni%20tekst.pdf>, 28.05.2020.

¹⁹ Ibid

2.5. Teorijske odrednice valute

Valuta potječe od talijanske riječi (*valuta*) koja označava novčanu jedinicu neke zemlje, tj. sredstvo plaćanja u toj zemlji.²⁰ Valuta predstavlja jedinicu razmjene koja olakšava transfer proizvoda i usluga. Valutnu zonu čini država ili regija u kojoj je određena valuta dominantno sredstvo razmjene. Kako bi se olakšala trgovina između valutnih zona, postoje tečajevi, tj. cijene po kojima se pojedine valute razmjenjuju jedna za drugu. U pravilu, svaka zemlja ima monopol nad svojom jedinstvenom valutom, koja je pod kontrolom središnje banke, ali ima i iznimaka od ovog pravila. Nekoliko zemalja koristiti isto ime valuta (npr. australski, kanadski ili američki dolar), a nekoliko zemalja koristi istu valutu (npr. euro).²¹ To zapravo znači da država može proglasiti valutu druge zemlje ili regije kao svoje zakonsko sredstvo plaćanja (npr. Panama i USD ili Crna Gora i Euro). Svaka valuta obično ima svoje manje vrijednosti, često mjerene u 1/100 od glavnih valuta: 1 dolar=100 centi, 1 kuna=100 lipa.

Povijest valuta usko slijedi povijest novca, a, iako se bilo koji oblik novca može smatrati valutom, termin se obično primjenjuje na standardizirani novac, i monetarnog sustava koji se razvio iz njega. Prije uvođenja standardiziranog novca, izračunavanje vrijednosti metalnog novca odvijalo se u nekoliko koraka.

Prvo se metal testirao po kvaliteti, zatim po težini, da bi vrijednost novca bila umnožak kvalitete i težine. Ukoliko je netko napravio leguru zlata i olova (česta mjera varanja), tada bi se težina umnožila sa postotkom zlata u leguri kako bi se dobila vrijednost. Zlatnici su uvedeni zbog pojednostavljivanja ovog procesa i standardizacije kvalitete. Standardizirala se veličina, tj. težina zlatnika kao i udio zlata u njima. Mjerenje više nije bilo potrebno jer se uveo i pečat na kovanice koji je bilo teško kopirati. Kovanice su donijele još bolju standardizaciju te podignule valutni sustav na višu razinu. Zlato se tada počelo pohranjivati u državnim trezorima, a na temelju njega vlade su izdavale kovanice, a kasnije i papirnati novac što se smatra početkom zlatnog standarda.²²

²⁰ Moj-bankar.hr, <http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/V/Valuta>, 29.05.2020.

²¹ Ibid

²² Ibid

2.5.1. Hrvatska kuna

Službena valuta Republike Hrvatske od 30. svibnja 1994. godine je hrvatska kuna koja je u uporabi zamijenila hrvatski dinar. Za trajnu hrvatsku valutu odabran je naziv hrvatska kuna upravo zbog iznimno značajne uloge krzna životinje kune u hrvatskoj fiskalnoj i monetarnoj povijest.

Dakle, povijest naziva ove novčane jedinice Republike Hrvatske počinje s krznom kune kao sredstvom naturalnog plaćanja, a, nakon toga, kuna postaje obračunska novčana jedinica i, naposljetku, u suvremenom smislu, novac. Krzno kune služilo je kao sredstvo plaćanja poreza (kunovina ili marturina).

Tijekom srednjeg vijeka, u Slavoniji, Dalmaciji i Primorju lik kune nalazio se od prve polovice 13. pa do kraja 14. stoljeća i to na kovanom novcu (banovac). Zapravo je kuna bila potencijalni novac Banovine Hrvatske. Prvo naturalno plaćanje u kuninim kožicama bilo je prilikom plaćanja poreza (danka) u iznosu od 40 kuninih kožica (Osor, otok Cres), te 50 kuninih kožica (Beli, otok Cres).²³

U razdoblju od 1941. do 1945. godine kuna je postala valuta Nezavisne Države Hrvatske, a privremeno su u optjecaju bile i novčanice talijanske lire i njemačke *Reichs kredit kassen schein* novčanice (do 31.12. 1941. godine). Nakon ovog razdoblja kuna je postala jedino i isključivo zakonito sredstvo plaćanja, a na Dan državnosti (30. svibnja) 1994. godine kuna je uvedena kao novčana jedinica Republike Hrvatske (s podjelom na 100 lipa), zamjenom za hrvatski dinar u odnosu 1:1000.

U platnom prometu u Republici Hrvatskoj kratica za kunu je kn, a za lipu lp. Prema normi ISO 4217, oznaka za kunu u međunarodnom prometu je HRK, brojčane oznake 191. Kovanice je dizajnirao hrvatski umjetnik Kuzma Kovačić, a novčanice Miroslav Šutej i Vilko Žiljak.²⁴

Novčanice se izdaju u denominacijama od 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 i 1000 kuna, a tijekom izdavanja bilo je manjih promjena u izgledu pojedinih novčanica. Novčanice od 5 kuna su i dalje zakonsko sredstvo plaćanja, ali se više ne puštaju u optjecaj.

Kovanice se izdaju u denominacijama od 1, 2, 5, 10, 20, 50 lipa koje na licu imaju oznaku denominacije superponiranu na lišće lipa, natpis "Republika Hrvatska", državni grb i dekoracija, a na naličju se nalaze crteži biljki i godina izdavanja. Kovanice od 1, 2 i 5 kuna na licu imaju oznaku

²³ Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae,

https://hr.wikisource.org/wiki/Codex_diplomaticus_Regni_Croatiae,_Dalmatiae_et_Slavoniae, 29.05.2020.

²⁴ Milinović, A. (2001.): Ljepota i smisao simbolike hrvatskoga novca, HIC, Dom i svijet br.354/

denominacije superponiranu na lik kune, natpis "Republika Hrvatska", državni grb i dekoraciju, a na naličju se nalaze crteži životinja i godina izdavanja.

Kovanice od 25 kuna na licu imaju oznaku denominacije, natpis "Republika Hrvatska", državni grb i dekoracije, a na naličju se nalazi prigodni motiv. Kovanice od 1 i 2 lipa su i dalje zakonsko sredstvo plaćanja, ali od 2009. godine se ne puštaju u optjecaj i izdaju se samo u numizmatičkim kompletima. Kovanice izdane neparnih godina imaju hrvatske nazive biljaka i životinja, a parnih znanstvene (latinske).

Slika 1. Hrvatske kovanice i novčanice

Izvor: drum.hr, <http://drum.hr/danasnji-dan-30-svibnja/>, 29.05.2020.

2.5.2. Devizni tečaj

Devizni tečaj predstavlja cijenu jedne jedinice strane valute izražena brojem jedinica domaće valute. Zapravo, devizni tečaj pokazuje koliko jedinici domaće valute treba platiti za jednu jedinicu strane valute (direktno kotiranje - primjenjuje se u većini zemalja u svijetu). U Velikoj se Britaniji koristi način indirektnog kotiranja kojeg karakterizira da devizni tečaj pokazuje koliko jedinica strane valute treba platiti za jednu jedinicu domaće valute. Svakako je važno naglasiti kako prva brojka kod kotiranja tečaja (*bid*) predstavlja cijenu po kojoj banka koja kotira kupuje baznu valutu, a druga cijena (*ask*) predstavlja prodajnu cijenu bazne valute (za baznu valutu uzima se prvo napisana valuta). Kod kupoprodajnih transakcija razlikuje se *spot* transakcija koja podrazumijeva neposredno izvršenje posla (u roku od dva dana), te termimska transakcija koja podrazumijeva finaliziranje transakcije na točno određen dan u budućnosti.

Tečaj je vrlo važan faktor ekonomske politike svake zemlje jer utječe direktno na rentabilnost izvoza (tj. cijene uvoza), a i konkurentnost gospodarstva. Porast vrijednost jedne valute u odnosu na drugu/druge valute naziva se aprecijacija, a suprotna pojava deprecijacija. Sukladno tome, kada valuta jedne zemlje aprecira, dobra te zemlje u inozemstvu postaju skuplja, a inozemna dobra u toj zemlji postaju jeftinija. Suprotno tome, deprecijacija čini jeftinija izvedena dobra, a uvoz poskupljuje.

Razlikuju se sljedeći sustavi deviznih tečajeva: ²⁵

- ✓ **sustav čistih plivajućih tečajeva** – odnosi zamjene valuta određuju se na temelju ponude i potražnje na deviznom tržištu,
- ✓ **sustav fiksnih deviznih tečajeva** – država određuje odnos u kojem će se valute međusobno mijenjati. Najpoznatiji takav sustav bio je Zlatni standard u kojem je svaka zemlja vrijednost svoje valute odredila pomoću fiksne količine zlata. To je prisilan devizni tečaj kojeg određuje država kako bi utjecala na priljev i odljev deviza i
- ✓ **sustav upravljanih deviznih tečajeva** – tržište određuje visinu deviznih tečajeva ali država intervenira prodajom domaće ili strane valute ako se prijeđu određene granice.

U Republici Hrvatskoj provodi se režim fluktuirajućeg tečaja kod kojeg tečaj nacionalne valute nije fiksiran prema nekoj stranoj valuti ili košarici valuta, već se slobodno formira na deviznom tržištu. Takav tečaj fluktuirava ovisno o ponudi i potražnji deviza na deviznom tržištu, no Hrvatska narodna banka povremenim uključivanjem u rad tog tržišta sprječava prevelike tečajne oscilacije i

²⁵ OTP invest, <http://www.otpinvest.hr/main.aspx?id=102>, 29.05.2020.

nastoji održati tečaj relativno stabilnim. Osnovni instrument tečajne politike HNB-a su devizne aukcije putem kojih središnja banka kupuje odnosno prodaje devize poslovnim bankama. Deviza je svako kratkoročno potraživanje na stranu valutu stranoj banici bez obzira na oblik i način stjecanja, raspolaganja tom devizom (efektivan novac, ček, mjenica, kreditno pismo, valutni akreditiv). Najčešći oblik aukcije je aukcija u kojoj poslovne banke u ponudama koje dostavljaju HNB-u naznačuju željene iznose (u eurima) i cijenu (tečaj) deviznih transakcija. Na temelju pristiglih ponuda HNB donosi odluku o iznosu intervencije i tečaju. HNB se uključuje u transakcije na deviznom tržištu kako bi spriječila prekomjerne fluktuacije tečaja u oba smjera. HNB tako prodaje devize kada kuna slabi – prodajom deviza iz optjecaja se povlače kune, čime raste njihova vrijednost (aprecijacija tečaja).²⁶

U visoko euriziranim gospodarstvima, kao što je hrvatsko, cijene su osjetljive na promjene tečaja. Uz promjene tečaja vezana su i inflacijska očekivanja stanovništva, koja su osobito izražena zbog loših iskustava s visokom inflacijom na ovim prostorima u prošlosti. Hrvatska narodna banka svakoga radnog dana na temelju ugovorenog prometa i tečajeva stranih valuta na tržištu stranih sredstava plaćanja utvrđuje vrijednost kune prema drugim valutama. Vrijednost kune prema drugim valutama objavljuje se na tečajnici Hrvatske narodne banke. Temeljna valuta za izradu tečajnice Hrvatske narodne banke je euro. Srednji tečaj kune za 1 euro objavljen na tečajnici Hrvatske narodne banke jest aritmetička sredina ponderiranoga kupovnog tečaja i ponderiranoga prodajnog tečaja banaka. Ponderirani kupovni tečaj i ponderirani prodajni tečaj banaka zasniva se na prometu u svim valutama te na tečajevima svih valuta, i to prometu i tečajevima koji su dogovoreni jedan radni dan prije dana utvrđivanja srednjeg tečaja.²⁷

²⁶ OTP invest, <http://www.otpinvest.hr/main.aspx?id=102>, 29.05.2020.

²⁷ Ibid

2.6 Banka i kredit

Banke su najvažnije posredničke financijske institucije i predstavljaju glavninu financijskog sustava svih zemalja.

2.6.1. Pojam i obilježja banke

Banka (talijanski *banca*, langobardski *panka* = klupa, novčarski zavod) financijska je institucija kojoj je glavna djelatnost posredovanje u novčanim i kreditnim poslovima. Banka prima novčana sredstva u polog (depozit) i plasira ih u kredite i tzv. novčane investicije, baveći se usto i financijskim uslugama.²⁸

Depozitni i kreditni poslovi najvažnija su obilježja banke, a banka ih obavlja istodobno i kontinuirano kao svoje temeljne aktivnosti. Prema većini definicija banka je »institucija koja istodobno prima depozite po viđenju i odobrava poslovne kredite«, tj. depozitno-kreditna institucija.²⁹

Kao predstavnik svih pozajmljivača, s jedne, i svih uzajmljivača, s druge strane, banka, uz zadaću prijenosa novčanih sredstava ima i važnu alokativnu, usmjeravajuću funkciju, koja joj omogućuje snažan utjecaj na razvoj nacionalnog gospodarstva. Ostale funkcije banke su:³⁰

- ✓ štedna funkcija,
- ✓ funkcija likvidnosti,
- ✓ kreditna funkcija,
- ✓ funkcija plaćanja,
- ✓ funkcija čuvanja kupovne moći i smanjivanja rizika te
- ✓ gospodarsko-političko funkcije.

Bankovni je posao »javni interes«, svojevrsna povlastica i monopol, pa se osnivanje i poslovanje banaka uređuje posebnim zakonom (Zakonom o bankama) kojim se obično uređuje da druga poduzeća ne mogu u svojem nazivu imati riječ »banka« ili izvedenice od te riječi ako nisu osnovane prema tom zakonu.

²⁸ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5713>, 30.05.2020.

²⁹ Ibid

³⁰ Ibid

Banke se sve više bave i nedepozitnim i nekreditnim novčarskim poslovima, posebice na tržištima vrijednosnica, pa se u praksi gotovo gube zakonodavstvom postavljena ograničenja i razlike između banaka i ostalih, »bankolikih«, ali nebankovnih financijskih institucija.

2.6.2. Povijesni razvoj banke

Već 3000. godine prije Krista u Babilonu se pod okriljem vladara ili hramova obavljao depozitni posao i davali su se zajmovi, dok se privatne banke javljaju između 7. i 5. stoljeća prije Krista. U antičkoj se Grčkoj prvi bankovni poslovi obavljaju kraj čuvenih hramova u Efezu, na Delu, Samu i to počevši od 7. stoljeća prije Krista kada se javljaju prvi privatni mjenjači (trapeziti). U drevnome se Rimu bankovni poslovi razvijaju prema grčkom uzoru gdje su već poznati i tekući račun i žiroposao. Zatim se, u srednjem vijeku, u sjevernoj Italiji (Lombardija) pojavljuju mjenjači zvani *campsores* (talijanski *cambio* = mijenjanje) i bankari (talijanski *banchieri* = klupa) na kojima su se na trgu držale zdjelice s raznim vrstama novca. Već sredinom 12. stoljeća trgovci u Mlecima su osnovali društvo za čuvanje depozita, a prva banka u Italiji bila je *Casa di San Giorgio* u Genovi (1407).³¹

Slika 2. Casa di san Giorgio

Izvor: *The view from Brittany*, <http://theviewfrombrittany.blogspot.com/2013/04/p-margin-bottom-6pt-therehave-been-lot.html>, 29.05.2020.

³¹ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5713>, 30.05.2020

Državne banke Mletačke Republike bile su *Banco di Rialto* (1587. –1617. godine) i *Banco del Giro* (1617. – 1806. godine) koje su među svojim komitentima izgradile žiropromet. U sjevernoj Italiji prvi je put upotrijebljena u 13. stoljeću i mjenica, važno sredstvo poslovnog prometa i kreditiranja. Amsterdamska banka *Wisselbanka*, osnovana 1609. godine, uvela je poseban bankovni (knjižni) novac koji u Njemačkoj uvodi Hamburška žirobanka (1619. –1875. godine). Njezin knjižni novac (tzv. Mark-Banco)vrijedio je u velikom dijelu Europe. Gospodarski uspon, koji u Europi počinje nakon otkrića Amerike, traži sve veće kredite i tako nastaje *banknota*. Prva posebna notna banka osnovana je 1694. godine u Engleskoj (*Bank of England*) prema planu Williama Patersona. 1716. godine je John Law u Parizu osnovao asignatnu banku koja je zbog prevelikog izdavanja asignata propala već 1720. godine izazvavši goleme financijske probleme u Francuskoj. Počevši od 19. stoljeća, banke su većinom dionička društva, dok su emisijske banke nakon Drugog svjetskog rata većinom državne ustanove.

U Republici se Hrvatskoj bankovno poslovanje i preteče suvremenih banaka isprva razvijaju u dalmatinskim gradovima, osobito u Dubrovniku. Dubrovački su bankari između 13. i 15. stoljeća sudjelovali u financiranju kopnene trgovine sa zaleđem. Grad Dubrovnik je u 15. stoljeću bio sigurno mjesto za pohranu novca i dragocjenosti, pa su ih onamo sklanjali imućni ljudi iz zaleđa, a takve su depozite, uz državu, primali i privatnici. U Dubrovniku je 1671. godine osnovan *Dubrovački založni zavod*, začetak modernih kreditnih institucija u ovom dijelu Europe. U razdoblju između 16. i 18. stoljeća zagrebački Kaptol najpoznatija je financijska institucija u hrvatskim zemljama. Moderne se banke u Hrvatskoj razvijaju od sredine XIX. st., a prva takva banka osnovana na tlu Hrvatske s hrvatskim kapitalom bila je *Prva hrvatska štedionica* (1846. godine) koja je do početka Drugog svjetskog rata prerasla u jednu od najvećih banaka s najrazgranatijom mrežom jedinica u tadašnjoj Jugoslaviji.

Slika 3. Prva hrvatska štedionica

Izvor: Državni arhiv u Zagrebu, <http://dazg.chez.com/galerija3a.html>, 29.05.2020.

Među prvim hrvatskim bankama važne su: *Hrvatska eskomptna banka* (1868.), *Zemljišno-vjeresijski zavod Kraljevine Dalmacije* (1892.) i *Privilegirana zemaljska banka za Bosnu i Hercegovinu* (1895.). U razdoblju između dva svjetska rata, dok se Republika Hrvatska nalazila u sklopu Kraljevine Jugoslavije, postojale su državne, poludržavne i privatne banke, Državne i poludržavne banke imale su sjedišta u Beogradu i najveći dio poslova razvijale su u istočnom dijelu zemlje, a glavne privatne banke, i domaće i strane, imale su sjedišta u Zagrebu i najveći dio poslovanja obavljale su u zapadnom dijelu zemlje. Nakon Drugog svjetskog rata privatne su banke ukinute, a bankarstvo je uklopljeno u socijalistički sustav gospodarske i društvene reforme. 1960-ih i 70-ih dovele su do određene decentralizacije i deetatizacije bankarstva te do uvođenja modernijeg instrumentarija u bankovno poslovanje, ali nisu bitno smanjile jaz između hrvatskog bankarstva i razvoja bankarstva u zemljama tržišnih gospodarstava.

2.6.3. Poslovi banke

Prema bilančnoj poziciji, bankovni se poslovi dijele na: ³²

- ✓ pasivne,
- ✓ aktivne,
- ✓ neutralne i
- ✓ vlastite bankovne poslove.

Kod ***pasivnih bankovnih poslova*** banka je dužnik te na svoj dug plaća kamate i ti se poslovi dijele na: kratkoročne (depozitni i novčanični poslovi) te dugoročne (dugoročni ulozi i izdavanje obveznica i založnica). Tri su osnovna oblika depozitnih poslova: ulog na štednju (pri čemu se ulaganje ili podizanje novca ubilježuje u štednu knjižicu), ulog u blagajnički zapis banke (za uloženi novac dobiva se blagajnički zapis na određeni rok i na okrugli iznos) te ulog na tekući račun (ulaganje i podizanje novca bilježi se na račun štediša, ne izdaje mu se štedna knjižica, već se o svakoj promjeni obavješćuje posebnim pismom - dnevnim izvodom ili izvatom).

Novčanični posao kratkoročni je pasivni posao (emisijskih zavoda, banaka), a sastoji se od izdavanja novčanica, koje glase na donosioca i na okrugle iznose, za koje nema ugovorenog roka vraćanja, a na koje banka nikada ne plaća kamate.

Dugoročni ulozi sastoje se od uloga fondova državnih, zadružnih i društvenih organizacija, od uloga koji nisu namijenjeni trošenju u tekućoj godini, od premijskih rezervi osiguranja, sudskih

³² Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5713>, 30.05.2020.

depozita i uloga maloljetnika (*pupilni ulozi*). Za uloge na dugi rok (5, 10 pa sve do 50 godina) banke izdaju ulagaču obveznicu da će donosiocu ili vlasniku, odnosno osobi na koju on prenese svoje pravo, u određenom roku isplatiti uloženi novac i da će mu godišnje ili polugodišnje isplaćivati ugovorene kamate.

Aktivni bankovni poslovi oni su poslovi kod kojih se banka pojavljuje kao vjerovnik i na odobrene zajmove naplaćuje kamate, a dijele se na kratkoročne (kredit po tekućem računu, kontokorentni kredit, eskont i lombard) te na dugoročne (dugoročni otplatni zajmovi). Kredit po tekućem računu (kredit prekoračenja po tekućem računu) uzimaju i poduzeća i građani. U pravilu se cijeli kreditirani iznos ne koristi odjedanput, već postupno, i prema potrebama plaćanja iznad raspoloživih vlastitih sredstava na računu. Eskont ili diskont podrazumijeva kupovanje potraživanja prije njihova roka dospijeća pa banka odbija kamate za vrijeme između dana kupnje i dana dospijeća. Eskontirati se mogu blagajnički zapisi, obveznice i, naročito, mjenice. Lombardni posao jest zajam uz zalog pokretnih stvari, a ime je dobio po talijanskoj pokrajini Lombardiji, jer su tamošnji bankari razvili tu vrstu zajma. Zalagati se mogu zlatnina i nakit, vrijednosni papiri, stvari svakodnevnog upotrebe, roba u skladištima itd. Dugoročni otplatni zajmovi daju se na rok duži od jedne godine, a otplaćuju se u obročnim otplatnim ratama (anuitetima) i ovi zajmovi koji su osigurani pravom zaloga nekretnina zovu se hipotekarni zajmovi.

Kod **neutralnih bankovnih poslova** banka nije ni dužnik ni vjerovnik, već je posrednik, punomoćnik ili jamac komitenta, a kao naknadu za obavljanje tih poslova banci se plaćaju troškovi i određena provizija. To su sljedeći poslovi: posredovanje u platnom prometu, čuvanje vrijednosti i upravljanje vrijednostima, kupovanje i prodavanje vrijednosnih papira, deviza, valuta i dragocjenih kovina za tuđi račun, preuzimanje jamstva i posredovanje kod izdavanja vrijednosnih papira te otvaranje akreditiva i izdavanje kreditnih pisama.

Kod **vlastitih poslova** banka nije posrednik, već posluje za vlastiti račun (arbitražni poslovi).³³

³³ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5713>, 30.05.2020.

2.6.4. Vrste banaka

Prema prirodi svojih poslova, banke se dijele na više raznih tipova, a glavni su ovi: ³⁴

- ✓ emisione banke,
- ✓ depozitne banke,
- ✓ banke za financiranje,
- ✓ hipotekarne banke te
- ✓ osiguravajuća društva.

Pojedine banke mogu imati specijalni, fiksno određeni djelokrug poslovanja.

Prema svojem pravnom obliku, banke se obično dijele na:

- ✓ privatne,
- ✓ javnopravne te
- ✓ povlaštene banke.

Vlasnici privatnih banaka su privatne osobe, bez obzira na zakonski oblik u kojem se pojavljuju, npr. kao trgovac pojedinac, javno trgovačko društvo, komanditno društvo, dioničko društvo ili, pak, zadruga. Vlasnik javnopravne, banke je središnja država ili neka uža teritorijalno-politička jedinica, kao npr. federalna jedinica, županija, grad itd. Povlaštene banke uživaju znatne zakonske povlastice, od kojih je najvažnija izdavanje novčanica. Nad poslovanjem tih banaka država obavlja nadzor i imenuje dio uprave i viših činovnika.

Po širini poslovanja, obično se razlikuju univerzalne i specijalne banke. *Univerzalne banke* obavljaju sve poslove ili pak većinu bankovnih poslova za svoje komitente. Većina europskih (i hrvatskih) banaka univerzalne su banke, dok u anglo-američkom bankarstvu postoji strogo razlikovanje između poslovnih i investicijskih banaka, tako da je poslovnim bankama zabranjeno poslovanje vrijednosnicama, a investicijske banke ne mogu se baviti prikupljanjem depozita. *Specijalne banke* obavljaju samo pojedine vrste poslova ili opslužuju samo određenu vrstu klijenata.

Još je jedna važna podjela banaka, a to je podjela na: ³⁵ poslovne banke i središnju banku.

³⁴ Tomašević, J. (2004.): Novac i kredit, DOM I SVIJET, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 211.

³⁵ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 7.

Središnja banka u Republici Hrvatskoj jest Hrvatska narodna banka (HNB, od 1990. do 1997. godine Narodna banka Hrvatske). Sjedište je ove banke u Zagrebu, a odgovorna je za održavanje stabilnosti cijena u Republici Hrvatskoj. HNB je samostalna, neovisna i odgovorna Hrvatskom saboru, a ima temeljni kapital u iznosu od 2.500.000.000 kuna i u isključivom je vlasništvu Republike Hrvatske, koja jamči za obveze ove banke. Hrvatsku narodnu banku zastupa guverner HNB-a, a banka djeluje u skladu sa Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci. Savjet Hrvatske narodne banke čine guverner, zamjenik guvernera i viceguverneri po svom položaju te najviše osam vanjskih članova.

Slika 4. Hrvatska narodna banka

Izvor: novac.hr, <https://novac.jutarnji.hr/rasprave-i-rjesenja/do-kada-ce-nam-trebati-pomoc-drzave-i-hnb-a/10162096/>, 05.06.2020.

Naime, *poslovne banke* dobivaju smjernice i obveze koje definira središnja banka. koja je dužna provoditi zadatke i poslove koje definiraju nadležno ministarstvo i vlada države. Obje vrste banaka sudjeluju u emisiji novca, ali na različite načine jer su im funkcije, mogućnosti i uloge bitno različite. Središnja banka emitira tzv. **primarni novac** i pokušava regulirati ukupnu količinu novca u nekoj zemlji. ³⁶ Središnja banka regulira aktivnosti poslovnih banaka i vodi brigu o vrijednosti domaćeg novca, o stabilnosti cijena, financijskim obvezama države prema inozemstvu i slično. Poslovne banke sudjeluju u kreiranju depozitnog novca, ali unutar ograničenja i pravila koja im postavljaju zakonske norme i politika središnje banke. Poslovne su banke financijski posrednici koji prikupljaju trenutačne viškove novca od jednih građana i poduzeća i plasiraju ga (posuđuju) drugim građanima i poduzećima koji imaju manjkove novca. Poslovne banke ostvaruju dobit kao razliku između aktivnih kamata (koje naplaćuju od zajmotražitelja) i pasivnih kamata (koje plaćaju štedišama). Unutar poslovnog bankarstva razlikuju se: ³⁷ komercijalne banke, poslovne banke, razvojne banke, konzorcij banaka i multinacionalne banke te štedionice.

Komercijalne banke bave se poslovima kratkoročnog kreditiranja gdje komitenti (pravne ili fizičke osobe) ulažu depozite namijenjene za kratkoročnu štednju. Komercijalne banke angažiraju primljene depozite u najprofitabilnije projekte, ali se bave i drugim poslovima poput bezgotovinskog plaćanja. **Poslovne banke** osnivaju se u sastavu velikih i moćnih poduzeća i kompanija i rade za njihov interes te, kao takve, ostvaruju veliki godišnji promet. Ove banke prate velike investicijske projekte velikih kompanija i poduzeća, imaju savjetodavnu i financijsku ulogu. **Razvojne banke** u funkciji su ekonomskog razvoja zemlje i predviđene su za dugoročno financiranje i kreditiranje raznih ekonomskih grana. Razvojne banke akumuliraju sredstva na razini pojedinih ekonomskih grana, a zahtijevaju investicijske elaborate i projekte iz kojih mora biti vidljiva opravdanost zahvata.

Štedionice (štedno kreditne unije) primaju na čuvanje i ukamaćivanje novac najšireg sloja ljudi. Ove institucije odobravaju kredite zainteresiranom građanstvu, prikupljaju štednje, ali odobravaju i namjenske kredite za kreditiranje obrta, poljodjelstva i slično.

³⁶ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 9.

³⁷ Ibid, str. 11.

Konzorcij banaka podrazumijeva udruživanje kapitala više banaka ili nekih drugih poduzeća koja se bave financijskim transakcijama. Konzorcij banaka poduzima velike financijske i investicijske pothvate. Razlikuju se kratkoročni i dugoročni konzorcij i, dok kratkoročni konzorcij traje do jedne godine, dugoročni podrazumijeva cjelokupno financijsko praćenje velikih projekata.

Multinacionalne banke spajaju interese i kapitale velikih svjetskih banaka. Ovakve banke diljem svijeta imaju filijale, predstavništva i agencije i jak su konkurent nacionalnim bankama.³⁸

2.6.5. Bankovni sustav Republike Hrvatske

Bankovni sustav Republike Hrvatske reguliran je nizom zakona donesenih nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, a to su sljedeći zakoni:³⁹

- ✓ Zakon o Narodnoj banci Hrvatske (studeni 1992., izmjene i dopune 1993., 1994. i u svibnju 1995),
- ✓ Zakon o platnom prometu u zemlji (travanj 1993.),
- ✓ Zakon o bankama i štedionicama (listopad 1993., izmjene i dopune u listopadu 1996.),
- ✓ Zakon o osnovama deviznog sustava, deviznom poslovanju i prometu zlatom (listopad 1993.),
- ✓ Zakon o Državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka i Zakon o sanaciji i restrukturiranju banaka (oba iz listopada 1994.),
- ✓ Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima i Zakon o investicijskim fondovima (iz prosinca 1995) te Zakon o kreditnim poslovima s inozemstvom (svibanj 1996.) i
- ✓ Zakon o štedno-kreditnim zadrugama (travanj 1998).

Kao što je već rečeno, Hrvatska narodna banka, osnovana uredbom sa zakonskom snagom 23. prosinca 1991. godine, središnja je banka Republike Hrvatske. Glavna je zadaća ove banke očuvanje stabilnosti valute i opće likvidnosti u plaćanjima u zemlji i inozemstvu, a temeljne

³⁸ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 16.

³⁹ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5713>, 30.05.2020.

funkcije: reguliranje količine novca u optjecaju, reguliranje opće likvidnosti banaka, održavanje opće likvidnosti u plaćanjima prema inozemstvu, izdavanje novčanica i kovanog novca te kontrola banaka i drugih financijskih institucija. Banke u Republici Hrvatskoj mogu obavljati poslove primanja novčanih depozita, odobravanja kredita, poslovanja sa stranim sredstvima plaćanja, otkupa mjenica i čekova, preuzimanja garancija te obavljanja platnog prometa. Uz to, banke mogu čuvati vrijednosti i vrijednosne papire te upravljati njima za račun drugih osoba i kupovati potraživanja i prava na potraživanja iz poslova isporuke robe i usluga.

2.6.6. Osnovni bankarski poslovi

Osnovni bankarski poslovi razlikuju se prema sljedećim podjelama: ⁴⁰

- ✓ prema bilančno-analitičkom kriteriju,
- ✓ prema ročnosti te
- ✓ prema principu funkcionalnosti.

S obzirom na *bilančno-analitički kriterij*, banke mogu obavljati: pasivne poslove (banka dužnik), aktivne poslove (banka vjerovnik) ili neutralne poslove (razni komisijski i posrednički poslovi). Prema *ročnosti*, poslovi banke mogu biti: kratkoročni (kratkoročni krediti) ili dugoročni (dugoročno kreditiranje). Prema *principu funkcionalnost*, razlikuju se: poslovi mobilizacije i koncentracije novčanih sredstava, kreditni poslovi, posredničko-komisijski poslovi, poslovi koncentracije i prikupljanja novca, vlastiti bankarski poslovi te kontrolno-upravni poslovi.

2.7. Kreditni potencijal banke i temeljne odrednice kredita

Osnovu kreditnog potencijala banke čine njena sredstva.

Ta sredstva mogu biti: ⁴¹

- ✓ fondovi banke (početni kapital za poslovanje),
- ✓ depoziti (ulozi stanovništva ili ekonomskih subjekata - oročeni ili po viđenju) ili

⁴⁰ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 23.

⁴¹ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 31.

✓ međubankarski krediti (kredit uzet kod druge banke ili kod središnje banke).

2.7.1. Kreditni potencijal banke

Razlikuju se: statični i dinamički kreditni potencijal banke. Naime, **statični kreditni potencijal banke** podrazumijeva računa se po sljedećoj formuli: ⁴²

$$KP = F + MK + D(1 - OR) - Dv * RL \quad D = Do + Dv, \text{ gdje su:}$$

KP-kreditni potencijal,

F-fondovi banke,

MK-međubankarski krediti,

D-ukupni depoziti,

OR-obvezna rezerva,

Do-oročeni depoziti,

Dv-depoziti po viđenju i

RL-rezerva likvidnosti.

Za razliku od statičnog, **dinamički kreditni potencijal** nastaje kada se uključi faktor vrijeme - proces multiplikacije depozita ili ekspanzije kredita. Proces multiplikacije depozita ili ekspanzije kredita (kreditni multiplikator) jest proces kojim se, prilikom prijenosa novčanih sredstava iz banke u banku stvaraju novi depoziti. Zapravo, prikupljanjem depozita i odobravanjem kredita poslovne banke mogu kreirati depozitni novac koji povećava ukupnu ponudu novca u opticaju. Navedeno im omogućuje poslovanje po načelu djelomičnog depozita likvidnim sredstvima, odnosno poslovanje po načelu djelomičnih rezervi likvidnosti. Banke procjenjuju da njihove štediše neće povlačiti svoje depozite istovremeno, u cjelokupnom iznosu i tražiti isplatu u gotovini. Stoga smatraju da je dovoljno zadržati samo jedan dio uloženi depozita, odnosno novčanih rezervi (*obvezna rezerva*). Drugi dio depozita, koji predstavlja višak rezervi, banke mogu posuđivati građanima i poduzećima uz kamatu.

Bankarske su rezerve novčana sredstva koje poslovne banke drže kod sebe (u obliku gotovine, radi svakodnevnog poslovanja i održavanja likvidnosti) ili na računima kod središnje banke. Odobreni kredit predstavlja novu kupovnu moć i pojavljuje se kao novi depozit u drugoj poslovnoj banci. Druga banka zadržava kod sebe samo jedan dio novog depozita u skladu s propisanom stopom

⁴² Ibid, str. 38.

obvezne rezerve likvidnosti (r). Ovu stopu utvrđuje središnja banka koja je koristi prvenstveno kao instrument kontrole i regulacije depozitnog novca.

Maksimalna iznos depozita računa se po sljedećoj formuli: ⁴³

$D=Do*I/R$, gdje su:

D - maksimalan iznos depozita koji se može stvoriti,

Do – početni depozit i

R – rezerva likvidnosti po jedinici depozita.

2.7.2. Temeljne odrednice kredita

Pod kreditom uopće razumijeva se „privatno-privredni akt kojim neki privredni subjekt prepušta u vlasništvo drugome privrednom subjektu za određeno vrijeme i s pravom na kasniji povrat, a uz određenu odštetu (interes) izvjesna realna ekonomska dobra ili novac, odnosno pravo kojim on može doći do realnih ekonomskih prava.“ ⁴⁴ Ukoliko se kod toga prepuštaju stvarna ekonomska dobra, radi se o *stvarnom kreditu*, a ukoliko se prepušta slobodna kupovna snaga predstavljena u bilo kojoj vrsti novca, radi se o *novčanom kreditu*.

Sljedeća definicija kredita kaže kako je „kredit aranžman u kojem zajmodavac, najčešće banka, daje novac ili imovinu zajmoprimcu, a zajmoprimac se obvezuje na povrat novca ili imovine, obično zajedno s kamatama, u nekom budućem trenutku i to na vrijeme. Općenito, zajmodavac preuzima rizik da mu zajmoprimac neće vratiti posuđeno ili da mu neće vratiti na vrijeme.“ ⁴⁵

Kao instrument premošćenja tekuće nelikvidnosti, odnosno financiranja izvoza, uvoza, potrošnje, investicija ili proizvodnje u razdoblju nedovoljne štednje, kredit je važna poluga gospodarskog rasta i razvoja. U nedostatku novca, kao sredstva prometa i plaćanja, preko čekova, mjenica i drugih kreditnih instrumenata smanjuje se opasnost od gospodarskog zastoja, nedovoljne potražnje uz danu ponudu ili, pak, nedostatka ponude roba i usluga potrebnih za zadovoljenje potražnje.

⁴³ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 45.

⁴⁴ Tomašević, J. (2004.): Novac i kredit, DOM I SVIJET, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 187.

⁴⁵ Moj-bankar.hr, <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/K/Kredit>, 05.06.2020.

To se posebice očituje kod bankarskih kredita, gdje banke odobravajući kredit stvaraju novac (depozitni ili kreditni novac) kojim zajmotražitelj može raspolagati za plaćanja. Odobravanje novčanih i nenovčanih kredita zasniva se na povjerenju prema dužniku, odnosno ocjeni njegove kreditne sposobnosti i spremnosti vraćanja kredita u dogovorenom roku, uz plaćanje određene naknade u obliku kamate. Kako bi se smanjio rizik od nemogućnosti dužnika da uredno izvršava svoje obveze prema vjerovniku, korištenje kredita često je uvjetovano određenim kreditnim osiguranjem, npr. jamstvom, pravom zaloga pokretnine, založnoga prava na nekretnine i slično.⁴⁶

2.7.3. Vrste kredita

Kredit se dijele prema različitim kriterijima:⁴⁷

- ✓ predmetu kreditiranja (robni i novčani),
- ✓ subjektima (komercijalni i bankarski),
- ✓ svrsi (proizvođački i potrošački),
- ✓ namjeni (kredit za obrtna sredstva i investicijski),
- ✓ osiguranju (otvoreni i pokriveni) i slično.

Najčešća je podjela kredita prema roku dospijeca i ekonomskoj funkciji na: kratkoročne, srednjoročne i dugoročne.

Kratkoročni krediti imaju rok dospijeca do jedne godine i služe za financiranje tekuće poslovne djelatnosti, potrošnje, odnosno za premošćenje tekuće nelikvidnosti. U ovu kategoriju ulaze: kontokorentni, eskontni, lombardni, akceptni, rambursni i avalni kredit.

Kontokorentni kredit kratkoročni je kredit što ga banka odobrava u korist tekućega računa komitenta. Sredstva odobrenoga kredita komitent može koristiti za promet i plaćanje, odnosno izdavati naloge za plaćanje iznad iznosa vlastitih sredstava na računu. Iako se kredit odobrava do iznosa najvišega utvrđenoga kreditnog limita, komitent može koristiti kredit i u manjem iznosu od ugovorenoga. Pri tome, komitent plaća kamate samo na iskorišteni dio takve »otvorene kreditne linije«, a na neiskorišteni dio plaća proviziju banci. Kontokorentni kredit vrlo je raširen oblik kratkoročnoga kreditiranja, koji komitentu omogućuje jednostavnije premošćenje kratkoročne nelikvidnosti, elastičnu i racionalnu upotrebu kredita, smanjuje blagajničko poslovanje itd.

⁴⁶ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33841>, 07.06.2020.

⁴⁷ Ibid

Eskontni kredit kratkoročni je kredit na temelju zaloge (najčešće robne) mjenice, kojom banka kupuje određeno potraživanje prije njegova dospijeca uz istodobnu naplatu eskonta, tj. kamata, provizije i troškova za svoje usluge. Kamata koja se pritom obračunava odnosi se na razdoblje od dana isplate eskontnoga kredita do dana dospijeca mjenice. *Lombardni kredit* kratkoročni je kredit na temelju zaloge pokretnih stvari ili vrijednosnica (izuzev mjenice), koje ostaju vlasništvo zajmoprimca, ali su do trenutka otplate u posjedu banke. Predmet lombarda najčešće su pokretne stvari poput predmeta od plemenitih kovina, umjetnička djela, vrijednosnica (obveznica, dionica, blagajničkih zapisa) i slično. Založeni predmeti predstavljaju instrumente osiguranja vraćanja lombardnoga kredita, pa ih banka, ako dužnik nije u stanju vratiti kredit banci, ima pravo prodati i na taj način naplatiti dug. *Akceptni kredit* vrsta je garantnoga kredita kojim banka stavlja na raspolaganje komitentu svoj poslovni ugled. Odobravanjem akceptnoga kredita banka korisniku kredita ne doznačuje novčana sredstva u iznosu na koji glasi kredit, nego preuzima na sebe obvezu isplate mjeničnoga duga, ako izdavatelj mjenice ne iskupi mjenicu o njezinu dospijecu. Akceptom mjenice banka postaje glavni mjenični dužnik, što zbog većega boniteta mjenice omogućuje tražitelju bankovnog akcepta lakše dobivanje eskontnoga kredita kod druge domaće ili strane banke, odnosno optjecaj takve mjenice na novčanom tržištu. *Rambursni kredit* akceptni je kredit koji banka otvara uvozniku robe za plaćanje uvoza robe uz pokriće različitih dokumenata koji su na nju preneseni, a u praksi je najčešće povezan s (neopozivim) dokumentarnim akreditivom. *Avalni kredit* kratkoročni je bankovni kredit kojim banka daje aval (jamstvo) na mjenične obveze svojega komitenta do ugovorenog iznosa avalnoga kredita. Na taj se način povećava vrijednost i kvaliteta mjenice i ona se može jednostavnije eskontirati.⁴⁸

Preuzimajući odgovornost za klijenta prema trećim osobama, banka stavlja klijentu na raspolaganje svoj ugled. Avalni kredit nije isplatan kredit u smislu odobravanja klasičnog bankovnoga kredita, već oblik garantnoga kredita kojim banka daje bezuvjetno i neopozivo jamstvo da će u slučaju neisplate mjenice učiniti to sama banka kao jamac. S obzirom na uvjetno obećanje plaćanja, za banku avalni kredit predstavlja potencijalnu obvezu. Poseban oblik kratkoročnoga financiranja, koje za banku ima obilježje srednjoročnog ili čak dugoročnoga potraživanja, predstavlja *revolving kredit*, u obliku otvorene kreditne linije, tj. kontinuirane mogućnosti zaduživanja u varijabilnim iznosima, do visine okvirnog iznosa kredita.

Srednjoročni krediti odobravaju se s rokom dospijeca od jedne do pet godina, a služe za financiranje manjih investicija, kupnju trajnih potrošnih dobara i slično. ***Dugoročni krediti*** imaju rok dospijeca dulji od pet godina, a služe za financiranje većih investicija. Odobravaju se na temelju

⁴⁸ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33841>, 07.06.2020.

dugoročnih izvora sredstava komercijalne banke te, zbog dugoga roka na koji se odobravaju (npr. dvadeset i više godina), dugoročni su krediti za vjerovnike razmjerno visoko rizičan posao pa se njihovo odobravanje u pravilu uvjetuje založnim pravom na nekretnine (hipotekom), a nerijetko se zahtijevaju i drugi oblici osiguranja kredita poput solidarnoga jamstva (jedne ili više osoba), osiguranja nekretnine od različitih rizika, police osiguranja korisnika kredita od posljedica nesretnoga slučaja vinkulirane u korist kreditora i sl. *Hipotekarni kredit* dugoročni je kredit (s rokom dospjeća od deset do dvadeset godina) koji je osiguran upisom hipoteke, odnosno založnoga prava na nekretnini. Hipotekarni vjerovnik (banka ili druge specijalizirane financijske institucije) vraćanje kredita osigurava tzv. intabulacijom, odnosno pravnim postupkom uknjižbe založnoga prava na nekretnini, temeljem kojega dospjela nenaplaćena potraživanja može namiriti iz vrijednosti zaloga. Predmet hipoteke može biti stambeni ili poslovni prostor, zemljište, gospodarska zgrade, skladišta i druge nekretnine nad kojima se založno pravo stječe upisom u zemljišne knjige, ali i pojedini oblici pokretnina, primjerice brodovi i zrakoplovi, nad kojima se založno pravo stječe upisom u registar brodova i registar zrakoplova. Svoja prava hipotekarni vjerovnici ostvaruju preko suda, tražeći da hipotekarni zalog bude izložen javnoj prodaji, tj. dražbi. Stjecanjem hipoteke vjerovnik nema pravo posjeda zaloga, već založno dobro ostaje na raspolaganju dužniku i može biti predmetom kupoprodaje.⁴⁹

Dužnik je pri tome obvezan voditi brigu o očuvanju vrijednosti založne nekretnine. Budući da sigurnost naplate potraživanja leži u vrijednosti nekretnine, hipotekarni kredit u pravilu se odobrava u visini do 70% prometne ili procijenjene vrijednosti nekretnine. Ovakva se vrsta kredita odobrava za izgradnju novih objekata ili za opće financiranje.

Postoje i specijalizirani oblici kredita, kao npr. krediti kupcu, kredit banke banci i kredit dobavljača. *Kredit dobavljača* kreditni je posao u kojem izvoznik odobrava kredit izravno kupcu-uvozniku sukladno ugovoru o isporuci robe uz odgođeno plaćanje. *Kredit kupcu* odobrava komercijalna banka (ili specijalizirana državna agencija za financiranje izvoza) inozemnomu kupcu, čime se osigurava brza naplata domaćem izvozniku. Kod *kredita banke banci* domaća banka izvoznika ili državna agencija za financiranje izvoza kreditira inozemnu banku, a inozemna banka za račun kupca-uvoznika doznačuje novac izvozniku.⁵⁰

⁴⁹ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33841>, 07.06.2020.

⁵⁰ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33841>, 07.06.2020.

Osim prethodno navedene podjele, značajna je i podjela kredita prema namjeni kredita. Tako se razlikuju:⁵¹

- ✓ namjenski i
- ✓ nenamjenski krediti.

Kod namjenskih kredita točno je određena namjena korištenja sredstava (stambeni krediti, auto kredit, poljoprivredni, potrošački krediti), a kod nenamjenskih kredita nije određena namjena korištenja sredstava.

U nenamjenske kredite spadaju: gotovinski krediti, hipotekarni krediti (koji su dugoročni krediti koje banka i druge specijalizirane financijske ustanove odobravaju građanima i poduzećima na osnovi pokrića u nekretninama), lombardni krediti.

2.8. Modeli otplate kredita

U Republici Hrvatskoj, kao i u mnogim zemljama svijeta, osobito nakon Drugog svjetskog rata, razvio se specifičan način prodaje određenih vrsta proizvoda – prodaja na potrošački kredit.⁵²

Potrošački je kredit poseban imovinsko-pravni odnos kreditora (banke ili trgovačke organizacije) i korisnika kredita (individualnog potrošača) u kojemu kreditor ustupa korisniku kredita, uz određene uvjete, određeni novčani iznos za kupnju određene vrste robe. Korisnik se kredita obvezuje da će se pridržavati uvjeta i otplatiti ustupljeni novčani iznos zajedno s kamatama u predviđenom roku jednakim mjesečnim ratama. Taj se odnos regulira zaključivanjem ugovora o potrošačkom kreditu između kreditora i korisnika kredita. Model formiranja kamatne stope nije fiksni, a pogotovo nisu fiksne kamatne stope, a naravno ni uvjeti pod kojima su banke (a i trgovačke organizacije) odobravale potrošačke kredite nisu mogli biti fiksni. Jedna je od tih promjena odustajanje od nominalno jednakih mjesečnih rata.⁵³

Kamata je cijena upotrebe tuđeg (posuđenog) novca, odnosno novčani iznos kojeg zajmotražitelj plaća zajmodavcu prema nekoj kamatnoj stopi (kamatnjaku). Kamatna je stopa postotni iznos ukupnog duga (glavnice) kojeg dužnik, pored glavnice, treba plaćati vjerovniku u nekoj jedinici

⁵¹ Moj-bankar.hr, <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/K/Kredit>, 05.06.2020.

⁵² Šego, B. (1991.): Modeli otplate kredita s revalorizacijom, Informator, Zagreb, str. 53.

⁵³ Šego, B. (1991.): Modeli otplate kredita s revalorizacijom, Informator, Zagreb, str. 53.

vremena, najčešće u godini dana. Nominalnu kamatnu stopu treba razlikovati od realne kamatne stope koja se dobije kao razlika između nominalne kamatne stope i stope inflacije.

Visina kamatne stope, u pravilu, zavisi od odnosa ponude i potražnje novca te od niza drugih čimbenika, kao što su: ⁵⁴

- a) rok ili vrijeme vraćanja kredita (što je rok dulji, kamatna stopa je najčešće veća),
- b) rizik plasmana ili sigurnost vraćanja novca (rizični zajmovi imaju veću kamatnu stopu),
- c) likvidnost sredstava (veća brzina pretvaranja u gotovinu bez većeg gubitka vrijednosti uzrokuje nižu kamatnu stopu i obrnuto) te
- d) administrativni troškovi (visoki administrativni troškovi uzrokuju veće kamatne stope).

Novčano tržište predstavlja dio ukupnog financijskog tržišta na kojem se trguje instrumentima/kratkoročnim vrijednosnim papirima i likvidnim novčanim sredstvima/ koji nose kamatni prinos i koji dospijevaju u roku kraćem od godine dana. Na taj se način omogućava ukamaćivanje, odnosno ostvarivanje prinosa na viškove novčanih sredstava kojima raspolažu financijske institucije. O razvijenosti i likvidnosti novčanog tržišta direktno ovisi razvijenost cjelokupnog financijskog tržišta.

Transakcije koje se odvijaju na tržištu novca, odvijaju se s namjerom prikupljanja financijskih sredstava, odmah utrživih radi osiguranja tekućeg poslovanja subjekata na tom tržištu. Na tržištu novca, kamate se pojavljuju kao cijena uporabe tuđeg novca u nekom vremenu. ⁵⁵

Kod otplate potrošačkog kredita, razlikuju se: ⁵⁶

- klasični model otplate potrošačkog kredita te
- modifikacije klasičnog modela otplate potrošačkog kredita.

2.8.1. Klasični model otplate potrošačkog kredita

Kod potrošačkog kredita obračunavanje kamata je anticipativno, tj. kamate se obračunavaju na početku svakog mjeseca na ostatak duga. U praksi se najprije od iznosa odobrenog potrošačkog kredita C obračunava i oduzima udio (učesće) u gotovini U i time se određuje stvarni iznos kredita

⁵⁴ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 51 – 54.

⁵⁵ Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća, str. 54.

⁵⁶ Šego, B. (1991.): Modeli otplate kredita s revalorizacijom, Informator, Zagreb, str. 57.

C_1 . Od iznosa C_1 obračunavaju se i dodaju ukupne kamate K i time se utvrđuje ukupno dugovanje C_2 . Na kraju se iznos konstantne mjesečne rate R izračunava dijeljenjem ukupnog dugovanja C_2 s brojem mjeseci m .

Navedeni se postupak može pregledno ilustrirati na sljedeći način: ⁵⁷

iznos odobrenog potrošačkog kredita	C
- učešće u gotovini	U
<hr/>	
iznos stvarnog kredita	C_1
+ ukupne kamate	K
<hr/>	
ukupno dugovanje	C_2

Dakle, ukoliko je stopa učešće u gotovini p , tada je:

$$U = \frac{Cp}{100}, K = \frac{C_1k}{100}, R = \frac{C_2}{m}, \text{ tj.}$$

$$C - \frac{Cp}{100} + \frac{\left(C - \frac{Cp}{100}\right)k}{100} = R_m.$$

Prema tome, jednaki iznos mjesečne rate može se izračunati prema sljedećoj formuli: ⁵⁸

$$R = \frac{C}{m} \left(1 - \frac{p}{100}\right) \left(1 + \frac{k}{100}\right),$$

gdje je anticipativni kamatni koeficijent:

$$k = \frac{(m+1)q}{24}.$$

Dakle, primjena klasičnog modela otplate potrošačkog kredita podrazumijeva primjenu relativne mjesečne anticipativne stope godišnje stope q , ukupne kamate predstavljaju sumu nominalnih iznosa svih mjesečnih kamata, a mjesečne kamate računaju se prema jednostavnom kamatnom računu uz primjenu te „prosječne“ kamatne stope koja se zove anticipativni kamatni koeficijent k .

⁵⁷ Ibid, str. 58.

⁵⁸ Šego, B. (1991.): Modeli otplate kredita s revalorizacijom, Informator, Zagreb, str. 58.

Ovaj model otplate potrošačkog kredita veoma je jednostavan što je jedan od razloga za njegovom primjenom.

Pored klasičnog modela, razlikuju se i modificirani modeli otplate potrošačkog kredita, i to: ⁵⁹

- modifikacije klasičnog modela otplate potrošačkog kredita uz korištenje mjesečne konformne anticipativne kamatne stope,
- modifikacije klasičnog modela otplate potrošačkog kredita uz korištenje mjesečne konformne anticipativne kamatne stope i revalorizacijskih kamatnih stopa

2.8.2. Model otplate kredita jednakim anuitetima

Model otplate kredita jednakim anuitetima zasniva se na pretpostavci da su tijekom čitavog razdoblja otplate anuiteti jednaki i da je njihov iznos unaprijed zadan. Ovakav model posljedica je logike razmišljanja poslovnih banaka da se treba maksimalno približiti zajmoprimatelju i njegovim platežnim sposobnostima, odnosno prilagoditi svoje uvjete naplate ponuđenog zajma njegovim željama i mogućnostima. ⁶⁰

Otplata kredita jednakim godišnjim anuitetima uz dekurzivni obračun najčešći je model otplate kredita. Grafički se ovaj model može prikazati na način kako je prikazano na Slici 5.

Slika 5. Otplata kredita jednakim godišnjim anuitetima

Izvor: Zrno, Ž. (2011.): *Matematika za ekonomiste za stručne studije*, Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu, Knin, str. 58.

Osnovne pretpostavke ovog modela otplate kredita su: ⁶¹

- obračun kamata je složen i dekurzivan,

⁵⁹ Ibid, str. 63.

⁶⁰ Gruić, B. i sur. (2006.): *Matematika za ekonomiste i managere*, Mate d.o.o., Zagreb, str. 24.

⁶¹ Zrno, Ž. (2011.): *Matematika za ekonomiste za stručne studije*, Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu, Knin, str. 58 – 59.

- anuiteti su nominalno jednaki i dospijevaju u jednakim vremenskim razdobljima krajem termina,
- razdoblje ukamaćivanja, kapitalizacija jednaka je jedinici vremenskog dospjeća između dva sukcesivna anuiteta i iznosi 1 te
- kamatna je stopa konstantna u cijelom razdoblju amortizacije zajma.

U svrhu izgradnje rečenog modela uvode se sljedeće oznake: ⁶²

C – nominalni iznos odobrenog zajma,

a – iznos nominalno jednakih anuiteta,

n – broj razdoblja amortizacije zajma,

I_k – iznos kamata na kraju *k*-tog razdoblja (*k* = 1,2,..., *n*) amortizacije,

R_k – otplatna kvota na kraju *k*-tog razdoblja (*k* = 1,2,..., *n*) amortizacije,

C_k – ostatak duga na kraju *k*-tog razdoblja (*k* = 1,2,..., *n*) amortizacije,

p – konstantna kamatna stopa za jedinično vremensko razdoblje.

Otplate mogu biti: prenumerando ili, pak, postnumerandp.

2.8.2.1. Prenumerando otplata kredita

Kod prenumerando otplata anuiteti se uplaćuju početkom ekvidistantnih vremenskih razdoblja. Kod uplata anuiteta početkom jednakih vremenskih razdoblja uobičajeni su vremenski razmaci od jedne godine, polugodišta, kvartala i mjeseca.

Slika 6. prikazuje otplatu kredita prenumerando anuitetima, gdje su:

C_{0p} - iznos odobrenog zajma uz anuitete plative početkom razdoblja,

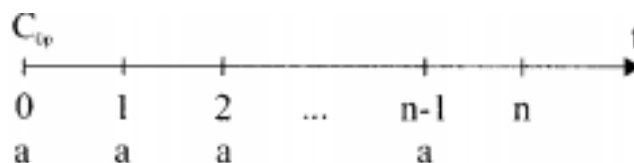
a - iznos anuiteta,

n - broj razdoblja plaćanja,

t - oznaka vremena.

⁶² Ibid

Slika 6. Prikaz prenumerando otplate kredita početkom razdoblja

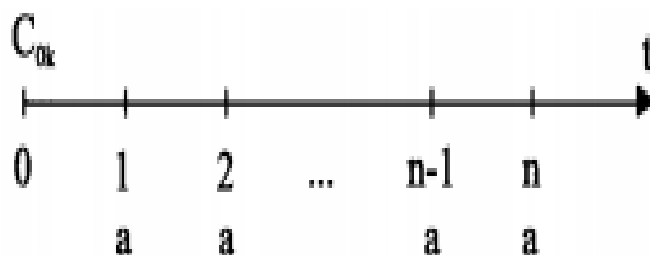

Izvor: Dukić, D., Dukić, G., Turkalj, D. (2006.): *Računalna analiza modela otplate zajma, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2, str. 57.*

2.8.2.2. Postnumerando otplata kredita

Postnumerando otplata predstavlja način otplate zajma kod kojeg se anuiteti vraćaju krajem ekvidistantnih vremenskih razdoblja. I u ovom je slučaju moguće ugovoriti nejednaka vremenska razdoblja otplate, a pri oplatama anuiteta krajem jednakih vremenskih razdoblja također su uobičajeno ugovaraju vremenski razmaci od jedne godine, polugodišta, kvartala i mjeseca. Slika 7. prikazuje otplatu kredita postnumerando anuitetima.

Slika 7. Prikaz postnumerando otplate kredita krajem razdoblja

Izvor: Zrno, Ž. (2011.): *Matematika za ekonomiste za stručne studije, Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu, Knin, str. 62.*

U slučaju postnumerandno periodskih isplata, određeni se iznos ulaže u banku, a banka na temelju tog iznosa periodički isplaćuje određeni broj isplata. Slučaj kredita je analogan, jedino što je vlasnik kapitala zamijenjen. Banka posjeduje novac koji daje u obliku kredita, a korisnik kredita ga onda

isplaćuje banci, tj. vraća u obliku anuiteta.⁶³ Kredit se otplaćuje nominalno jednakim anuitetima kroz razdoblja uz stalnu kamatnu stopu što predstavlja iznos kredita jednak zbroju sadašnjih vrijednosti svih anuiteta.

Dakle, model otplate kredita jednakim anuitetima karakterističan je po tome što prihode korisnika kredita opterećuje nominalno jednakim iznosom u cijelom razdoblju amortizacije kredita bez obzira na promjene u prihodima. Dakle, u uvjetima rasta prihoda, što je prirodna pretpostavka solidnog poslovanja, opterećenje se anuitetima relativno smanjuje.⁶⁴ Svaka investicija prolazi fazama različitih vremenskih ročnosti, što bitno određuje efikasnost pojedinih investicija. Saldo rashoda i prihoda prema fazama će se različito kretati i ne postoji konstantan odnos između prihoda i rashoda. Nedostatke modela jednakih anuiteta se nastojalo na razne načine ili u potpunosti ukloniti ili barem ublažiti i u tu je svrhu razrađeno mnoštvo modela s primarno danim anuitetima.

2.8.3. Otplata zajma jednakim ispodgodišnjim anuitetima u jednakim ispodgodišnjim obračunskim vremenskih razdobljima

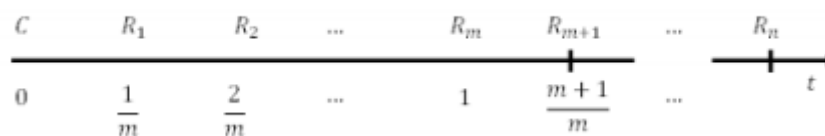
Prirodno je očekivati da je kredit moguće vraćati jednakim ili različitim, i to anuitetima koji su manji od godine dana, pri čemu takva (ispodgodišnja) obračunska vremenska razdoblja mogu biti jednaka ili različita.

U trenutku t_0 kada je odobren (kredit) C uz dekurzivnu godišnju kamatnu stopu p na m jednakih obračunskih vremenskih razdoblja te zajam (kredit) treba vratiti s n jednakih anuiteta veličine (a) plativim krajem obračunskog razdoblja. Broj n može biti manji ili veći od m . Slika 8. Prikazuje obračun vremenskih razdoblja vraćanja kredita.

⁶³ Divjak, B. Erjavec, Z. (2007.): *Financijska matematika*, TIVA Tiskara Varaždin, Varaždin, str. 28.

⁶⁴ Šego, B. (2008.): *Financijska matematika*, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, str. 34.

Slika 8. Obračun vremenskih razdoblja vraćanja kredita

Izvor: Zrno, Ž. (2011.): *Matematika za ekonomiste za stručne studije, Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu, Knin, str. 65.*

Nakon toga se izračunaju veličina anuiteta kao i ostatak duga.

Otplata svakog kredita vodi se pregledno prema rokovima otplate i za svaki termin se računa nominalni iznos anuiteta, kamata, otplatne kvote i ostatka duga. Takav tablični pregled naziva se **plan otplate**, plan amortizacije, otplatna osnova ili otplatna tablica. Plan otplate se prati otplatnom tablicom u kojoj su redom navedeni: broj razdoblja, anuiteti, kamate, otplatne kvote i u posljednjem stupcu ostatak duga na kraju k- tog razdoblja. Plan otplate za zajmoprimatelja predstavlja pregled iznosa i rokova njegovih obveza, a za zajmodavatelja plan priljeva sredstava od odobrenih zajmova i kamata na ta sredstva, poželjno ga je izraditi za svaki zajam.⁶⁵

Ukoliko se elementi u otplatnoj tablici računaju bez uporabe računala i proračunskih tablica, potrebno je kontrolirati točnosti pojedinih izračunanih elemenata. Razlikuju se dvije vrste kontrola:⁶⁶

- kontrole u tijeku izrade otplatne tablice i
- kontrole nakon izrade otplatne tablice.

⁶⁵ Šego, B. (2008.): *Financijska matematika, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, str. 38.*

⁶⁶ Šego, B. (2008.): *Financijska matematika, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, str. 39.*

2.8.4. *Prijevremena otplata kredita*

Novi Zakon o potrošačkom kreditiranju reformira institut prijevremene otplate kredita i predstavlja značajan korak naprijed za hrvatsko pravo zaštite potrošača. Pri tome je od velike važnosti uvođenje nove odredbe koja na detaljan način uređuje pitanje naknade davatelju kredita za moguće troškove povezane s prijevremenom otplatom kredita. Usvajanjem jedinstvenog zakonskog rješenja ovog Zakona u skoroj budućnosti bi se trebali otkloniti nedostaci trenutno važećeg zakonskog uređenja i neke od prikazanih problema u praksi, čime će doprinijeti povišenju pravne sigurnosti za potrošače.

Pravo na prijevremenu otplatu kredita iscrpno je uređeno u čl. 16. Zakona o potrošačkom kreditiranju⁶⁷ i ograničeno na ugovore o kreditu na koje se odnose odredbe ovog Zakona koje međusobno sklapaju „potrošač“ i „vjerovnik“. Pri tome Zakon potrošača definira kao „fizičku osobu koja u transakcijama obuhvaćenima Zakonom djeluje izvan poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja“. ⁶⁸

Nadalje, kao i do sada, hrvatsko pravo potrošačkog kredita uvodi pojam „vjerovnika“. „Vjerovnik je fizička ili pravna osoba koja na području Republike Hrvatske „odobrava ili obećava odobriti kredit u okviru poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja“. ⁶⁹ Odredba čl. 16. ovog Zakona omogućava potrošačima podmirivanje njihovih obveza, bilo djelomice, bilo u cijelosti, prije datuma određenog ugovorom o kreditu.

U tom slučaju davatelj kredita (vjerovnik) ima pravo na pravednu i objektivnu naknadu eventualnih troškova izravno povezanih s prijevremenom otplatom, pri čemu obračun naknade mora biti transparentan i razumljiv potrošačima kako prije, tako i tijekom sklapanja ugovora. Pored toga, odredba zahtijeva i jednostavnost same metode obračuna naknade te propisuje ograničenje njezine visine. Odredba Zakona o potrošačkom kreditiranju o pravu na prijevremenu otplatu kredita zapravo, osim značajnog napretka i poboljšanja dosadašnjeg zakonskog uređenja, sa sobom donosi i neke dvojbe.

⁶⁷ Zakon o potrošačkom kreditiranju, čl. 16.,

<https://www.zakon.hr/z/517/Zakon-o-potro%C5%A1a%C4%8Dkom-kreditiranju>, 08.06.2020.

⁶⁸ Ibid, čl. 2.

⁶⁹ Ibid

Naime, postavlja se pitanje tko sve, i kada, ima pravo na svakodobnu prijevremenu otplatu kredita. Potrošač ima pravo u svakom trenutku u cijelosti ili djelomično ispuniti svoje obveze iz ugovora o kreditu. Odluči li se na prijevremenu otplatu kredita, potrošač ima pravo na smanjenje ukupnih troškova kredita, a smanjenje se sastoji od kamata i drugih troškova koji se odnose na preostalo trajanje ugovora o kreditu.

Zakon o zaštiti potrošača propisuje kako „potrošač može vratiti zajam i prije roka određenog za vraćanje“, ne spominjući nigdje kako se radi o pravu potrošača „u svakom trenutku u cijelosti ili djelomično“ ispuniti svoju ugovornu obvezu.⁷⁰

Ipak, treba napomenuti kako su dosadašnja teorija i praksa načelno zauzele stav kako pravo na prijevremenu otplatu kredita ne podliježe ni vremenskom niti kvantitativnom ograničenju. Dalje, prava su potrošača i „razmjerno sniženje ukupnog troška zajma“, a koje se sastoji od razlike iznosa „kamata“, a ne od kamata i „drugih troškova“ koji se odnose na preostalo trajanje ugovora. Pri tome ukupni troškovi kredita uključuju kamate, naknade, poreze i sve druge naknade koje potrošač mora platiti u svezi s kreditom, a koji su poznati vjerovniku. Uzme li se u obzir pravo vjerovnika na naknadu moguće mu štete nastale prijevremenom otplatom kredita, prethodno navedenu odredbu čl. 16. Zakona o potrošačkom kreditiranju treba tumačiti na način kako vjerovnik nema pravo zahtijevati kamate i troškove za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kad ga je prema ugovoru trebalo vratiti.

⁷⁰ Zakon o zaštiti potrošača, čl. 79., <https://www.zakon.hr/z/193/Zakon-o-za%C5%A1titi-potro%C5%A1a%C4%8Da>, 09.06.2020.

3. KREDITI PRIVREDNE BANKE ZAGREB D.D.

Privredna banka Zagreb d. d. u samom je vrhu hrvatskog bankarstva s dugim kontinuitetom bankarskog poslovanja.

3.1. O banci

Privredna banka Zagreb d.d. osnovana je 1966. godine te je pravna slijednica Banke NRH osnovane 1962. godine. U svim etapama svoje povijesti, Privredna banka Zagreb bila je nositelj najvećih investicijskih programa u razvoju turizma, poljoprivrede, industrijalizacije, brodogradnje, elektrifikacije i cestogradnje, te je postala sinonimom za gospodarsku vitalnost, kontinuitet i identitet Hrvatske. U prosincu 1999. godine uspješno je završena privatizacija Privredne banke Zagreb d.d. Bivša Banca Commerciale Italiana (BCI) je kupnjom 66,3% dionica Privredne banke Zagreb d.d. postala novi većinski dioničar, a Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka zadržala je udjel od 25% uz dvije dionice. BCI je postala dijelom grupacije Gruppo Intesa, vodeće talijanske financijske grupacije, koja se ubraja među deset najvećih europskih bankarskih grupa. Privredna banka Zagreb tako je postala sastavnicom grupacije Gruppo Intesa. Tijekom 2002. godine manjinski udio u vlasništvu PBZ-a stekla je Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD). U siječnju 2007. godine spajanjem Bance Intesa i Sanpaolo IMI, Privredna banka Zagreb postaje članica grupe Intesa Sanpaolo. U lipnju 2015. godine stjecanjem udjela od EBRD-a, Intesa Sanpaolo povećava svoj većinski udjel u temeljnom kapitalu PBZ -a na 97,47%. Privredna banka Zagreb d.d. i dalje je svojom poslovnom strategijom usmjerena na suvremene oblike bankarskog poslovanja i nove proizvode, potvrđujući time imidž dinamične i moderne europske banke koja slijedi zahtjeve tržišta i svojih klijenata. Privredna banka Zagreb od svog osnutka pozicionirana je u samom vrhu hrvatskog bankarstva. Ova je banka nagrađena nizom prestižnih međunarodnih, ali i domaćih nagrada za kvalitetu poslovanja. S oko 190 poslovnica i ispostava Privredna banka Zagreb pokriva cjelokupni teritorij Hrvatske.⁷¹

⁷¹ PBZ, <https://www.pbz.hr/gradjani/o-nama/o-banci.html>, 10.06.2020.

3.2. Krediti Privredne banke Zagreb d.d.

Privredna banka Zagreb d.d. u ponudi za građane ima nenamjenske, ali i stambene kredite.

3.2.1. Nenamjenski krediti

Unutar nenamjenskih kredita, PBZ pruža korisniku kredita podizanje kredita u eurima ili kunama za brzo i povoljno rješavanje financijskih potreba. Naime, korisnik sam izabire valutu, datum i način otplate kredita, a mogućnost odgode otplate kredita je do 3 mjeseca. Također, korisnik ima mogućnost podizanja nenamjenskog kredita uz CPI, tj. kredita uz policu osiguranja korisnika nenamjenskog kredita što predstavlja dodatnu zaštitu u slučaju nemogućnosti plaćanja kredita. Korisnici nenamjenskog kredita mogu biti i umirovljenici i to na način da nemaju jamce ni depozite. U slučaju podizanja ovakvog kredita, korisnik također sami izabire valutu, datum i način otplate kredita.⁷²

3.2.2. Stambeni krediti

PBZ d.d. nudi stambene kredite kao jednostavan i povoljan način financiranja. Korisniku kredita pruža povoljne kamatne stope i brojne dodatne pogodnosti, kao i da sami izaberu datum i način otplate kredita. Ovisno o korisnikovim željama, kredit može biti u kunama ili eurima. Unutar stambenih kredita, korisnik kredita može podići *Energo kredit* (s mogućnošću odgode otplate kredita u razdoblju od 12 mjeseci), *stambeni kredit za građane europodručja* ili, pak, *stambeni kredit kao sanacija šteta od potresa* (na području grada Zagreba, Zagrebačke županije i Krapinsko-zagorske županije i to bez troška procjene nekretnine, rok otplate čak do 360 mjeseci).⁷³

3.2.3. Studentski krediti

Ono što je svakako svakom studentu zanimljivo jesu studentski krediti. Naime, krilatica Privredne banke Zagreb kaže da je „obrazovanje ulaganje u budućnost“. Shodno tome, Privredna banka Zagreb u svojoj ponudi ima PBZ Educa kredite.

⁷² PBZ, <https://www.pbz.hr/gradjani/nenamjenski-krediti.html>, 10.06.2020.

⁷³ PBZ, <https://www.pbz.hr/gradjani/stambeni-krediti.html>, 10.06.2020.

PBZ Educa krediti namijenjeni su pokrivanju troškova studiranja tijekom dodiplomskog, diplomskog, poslijediplomskog ili specijalističkog studija u zemlji ili inozemstvu, kao i za troškove školarine privatnog srednjoškolskog obrazovanja.

Pogodnosti PBZ Educa kredita su sljedeće: ⁷⁴

- rok otplate kredita do 10 godina,
- mogućnost korištenja počeka do 12 mjeseci,
- za iznose kredita do 15.000 EUR nisu potrebni dodatni instrumenti osiguranja,
- mogućnost uvećanja iznosa kredita do 15% za isplatu u gotovini na tekući račun studenta, uz poštivanje maksimalnoga iznosa kredita do 40.000 EUR,
- izbor načina otplate kredita,
- mogućnost izbora datuma otplate kredita te
- bez naknade za prijevremenu otplatu kredita.

Korisnici PBZ Educa kredita mogu biti redovni ili izvanredni studenti dodiplomskoga, diplomskog, poslijediplomskog ili specijalističkog studija u zemlji i inozemstvu te, ukoliko student nije u stalnom radnom odnosu, mora imati kreditno sposobnoga solidarnog dužnika. U slučaju kredita za pokrivanje troškova privatnog srednjoškolskog obrazovanja, korisnici kredita moraju biti roditelji ili staratelji učenika za kojega se plaća školarina. Ukupna godišnja kamatna stopa iznosi 3,84% te se sastoji od fiksnog i varijabilnog dijela. Fiksni dio iznosi 3,32%, dok varijabilni dio sačinjava 6-mjesečna stopa NRS1 za EUR.

Dakle, namjena PBZ Educa kredita je za plaćanje školarine ili troškova studiranja, dok iznos kredita može biti u vrijednosti od 500 – 40.000 EUR, u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju tečajne liste HNB važećoj na dan korištenja kredita. Privredna banka Zagreb nudi mogućnost izbora načina otplate kredita, a to su mogućnost otplate kredita u jednakim mjesečnim anuitetima, mjesečnim ratama ili uz otplatu tijekom četiri otplatna razdoblja. ⁷⁵

⁷⁴ PBZ, <http://student.pbz.hr/pbz-educa-kredit/>, 10.06.2020.

⁷⁵ Ibid

4. NOVI OTPLATNI MODEL U REPUBLICI HRVATSKOJ USLIJED COVID-19

Hrvatska vlada i banke dogovaraju novi model otplate kredita i sve koji ga plaćaju bi ovo trebalo zanimati. Naime, ova bi mjera obuhvaćala sve kredite, kako stambene, tako i kredite za kupnju vozila, potrošačke i ostale kredite. Prema ovom bi se modelu svim kreditnim dužnicima na tri mjeseca odgodila otplata rata kredita, tj. te bi se tri rate otplatile na samom kraju otplatnog roka. Mjera bi obuhvaćala sve kredite, kako stambene, tako i kredite za kupnju vozila, potrošačke i ostale.

⁷⁶

Tako i, prethodno spomenuta, Privredna banka Zagreb d.d., u svrhu ublažavanja posljedica izazvanih COVID-19 pandemijom, omogućava odgodu otplate (moratorij) svim korisnicima kredita u redovnoj otplati kod kojih je došlo do pogoršanja financijske situacije smanjenjem ili, pak, potpunim gubitkom prihoda.

Korisnici koji se odluče na moratorij kredita imaju na raspolaganju opciju odgode plaćanja glavnice kredita i pripadajućih kamata po kreditima u redovnoj otplati, na razdoblju od tri mjeseca, uz mogućnost produljenja za dodatna tri mjeseca. Zahtjevi za odgodom plaćanja zaprimat će se u razdoblju od 15. travnja do 31. svibnja ove godine, a korisnicima kredita koji namjeravaju podnijeti zahtjev, banka, u cilju brze realizacije savjetuju pripremu dokumentacije kojom se dokazuje pogoršanje financijske situacije uzrokovane pandemijom, kao što su, npr. odluka o otkazu ili potvrda poslodavca o smanjenju primanja. Preporučuje se korisnicima kredita kod kojih nije došlo do pogoršanja financijskog položaja i imaju redovite prihode da i dalje nastave izvršavati svoje financijske obveze sukladno ugovorima i otplatnim planovima.⁷⁷ Osim *online* zahtjeva za odgodom otplate, preferiranog načina koji je važan zbog socijalnog distanciranja i sigurnosti klijenata, zahtjev se može podnijeti i u poslovnicama Banke. Pored navedene odgode otplate po kreditima, PBZ je omogućila korisnicima prekoračenja po tekućem računu zadržavanje postojeće visine prekoračenja neovisno o promjeni u primanjima. Klijenti će banke o visini prekoračenja biti obaviješteni putem svojih redovnih mjesečnih izvoda u narednom razdoblju.

⁷⁶ Poslovni, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/vlada-i-banke-dogovaraju-otplatni-model-sve-koji-imaju-kredit-ovo-bi-moglo-zanimati-4220003>, 10.06.2020.

⁷⁷ Lider media, <https://lider.media/korona-i-biznis/ovo-su-uvjeti-za-dobivanje-moratorija-na-kredite-po-bankama-i-kako-se-prijaviti-130784>, 10.06.2020.

5. ZAKLJUČAK

Ugovor o kreditu sadrži različite elemente kojima se determiniraju uvjeti kreditiranja. Pravilnim izborom modela otplate oni će smanjiti mogućnost pojave problema koji su posljedica neizvršavanja ugovorenih obveza, a izbor neadekvatne strategije otplate kredita imat će suprotan učinak. U Republici Hrvatskoj su razvijeni klasični kao i modifikacije klasičnog modela otplate kredita. Također, kod kredita se javljaju i mogućnosti otplate anuiteta na početku i na kraju razdoblja. Zatim se krediti mogu otplaćivati i prenumerando i postnumerando otplatama s obzirom na učestalost vraćanja anuiteta. Korisnik kredita mora procijeniti koji mu oblik obračuna bolje odgovara, s obzirom na to da u slučaju podizanja kredita koji se otplaćuje manjim brojem anuiteta plativim početkom razdoblja morati platiti manju kamatu, no i iznos stvarno raspoloživih sredstava tada je manji.

Prilikom odabira kredita, jedna od najvažnijih stvari je odabir vrste kamatne stope. Kamatna stopa čija je visina određena prilikom potpisivanja ugovora ne može se mijenjati tijekom otplate kredita, tj. ostaje ista od početka do kraja otplate. Kredit s fiksnom kamatnom stopom predstavlja najmanji rizik za korisnika, jer će iznos svake rate kredita do kraja biti isti. Promjenjiva kamatna stopa može varirati sukladno promjenama na tržištu, prema kojima banka ima pravo promijeniti kamatnu stopu u skladu s ugovorom. Visina rate kredita može se povećati ili smanjiti zavisi o kretanjima kamatnih stopa tijekom otplate kredita.

Iz ovog se završnog rada može zaključiti kako Privredna banka Zagreb d.d. nudi stambene, nenamjenske, ali i studentske kredite s različitim kamatnim stopama, brojem rata kao i visinom tih rata. Također, uslijed novonastale situacije s COVID-19 pandemijom, korisnici kredita, ukoliko zadovoljavaju određene uvjete, mogu zatražiti moratorije, tj. odgode plaćanja kredita. Dakle, budući da Republika Hrvatska raspolaže s mnogim bankama, ponude kredita su raznovrsne i stoga je na pojedincu da odluči koji će i pod kojim uvjetima prihvatiti.

POPIS LITERATURE

Knjige, znanstveni i stručni članci:

1. Aglietta, M., Orlean, A. (2004.): Novac i suverenitet, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
2. Božina L. (2008.): Novac i bankarstvo, Hadvatisk d.o.o. Zagreb
3. Deković, Ž. (2020.): POSLOVNO BANKARSTVO, Procjena kreditne sposobnosti u postupku kreditiranja poduzeća
4. Divjak, B. Erjavec, Z. (2007.): Financijska matematika, TIVA Tiskara Varaždin, Varaždin
5. Dukić, D., Dukić, G., Turkalj, D. (2006.): Računalna analiza modela otplate zajma, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2.
6. Dvornik, I. (1975.): Novac i novčana politika, Liburnija, Rijeka
7. Gručić, B. i sur. (2006.): Matematika za ekonomiste i managere, Mate d.o.o., Zagreb
8. LeRoy Miller, R., VanHoose, D., D. (1997.): Moderni novac i bankarstvo, Treće izdanje, MATE d.o.o., Zagreb
9. Milinović, A. (2001.): Ljepota i smisao simbolike hrvatskoga novca, HIC, Dom i svijet br.354/
10. Mileta V. (1993.): Novčarstvo 1, TIZ ZRINSKI d.d., Zagreb
11. Smith A. (2007.): Bogatstvo naroda: Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda, Masmedia, Zagreb
12. Šego, B. (1991.): Modeli otplate kredita s revalorizacijom, Informator, Zagreb
13. Šego, B. (2008.): Financijska matematika, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb
14. Tomašević, J. (2004.): Novac i kredit, DOM I SVIJET, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
15. Zrno, Ž. (2011.): Matematika za ekonomiste za stručne studije, Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu, Knin

Internetski izvori:

1. Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, https://hr.wikisource.org/wiki/Codex_diplomaticus_Regni_Croatiae,_Dalmatiae_et_Slavoniae, 29.05.2020.
2. drum.hr, <http://drum.hr/danasnji-dan-30-svibnja/>, 29.05.2020.
3. Državni arhiv u Zagrebu, <http://dazg.chez.com/galerija3a.html>, 29.05.2020.
4. Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44191>, 24.05.2020.
5. HNB, <https://www.hnb.hr/novac/zastita-od-krivotvorenja>, 28.05.2020.
6. Kazneni zakon, neslužbeni pročišćeni tekst, <https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Kazneni%20zakon-neslu%C5%BEbeni%20pro%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni%20tekst.pdf>, 28.05.2020.
7. Lider media, <https://lider.media/korona-i-biznis/ovo-su-uvjeti-za-dobivanje-moratorija-na-kredite-po-bankama-i-kako-se-prijaviti-130784>, 10.06.2020.
8. Moj-bankar.hr, <http://www.moj-bankar.hr/Kazalo/V/Valuta>, 29.05.2020.
9. novac.hr, <https://novac.jutarnji.hr/rasprave-i-rjesenja/do-kada-ce-nam-trebati-pomoc-drzave-i-hnb-a/10162096/>, 05.06.2020.
10. OTP invest, <http://www.otpinvest.hr/main.aspx?id=102>, 29.05.2020.
11. PBZ, <https://www.pbz.hr/gradjani/o-nama/o-banci.html>, 10.06.2020.
12. PBZ, <https://www.pbz.hr/gradjani/nenamjenski-kredit.html>, 10.06.2020.
13. PBZ, <https://www.pbz.hr/gradjani/stambeni-kredit.html>, 10.06.2020.
14. PBZ, <http://student.pbz.hr/pbz-educa-kredit/>, 10.06.2020.
15. Poslovni.hr, <http://www.poslovni.hr/after5/buducnost-novca-92297>, 28.05.2020.
16. 24 sata, <https://www.24sata.hr/native-sadrzaj/trend-koji-raste-odlazi-li-papirnati-novac-u-povijest-600100>, 28.05.2020.
17. The view from Brittany, <http://theviewfrombrittany.blogspot.com/2013/04/p-margin-bottom-6pt-therehave-been-lot.html>, 29.05.2020.
18. Zakon o potrošačkom kreditiranju, <https://www.zakon.hr/z/517/Zakon-o-potro%C5%A1a%C4%8Dkom-kreditiranju>, 08.06.2020
19. Zakon o zaštiti potrošača, čl. 79., <https://www.zakon.hr/z/193/Zakon-o-za%C5%A1titi-potro%C5%A1a%C4%8Da>, 09.06.2020.

POPIS SLIKA

Slika 1. Hrvatske kovanice i novčanice	11
Slika 2. Casa di san Giorgio	16
Slika 3. Prva hrvatska štedionica	17
Slika 4. Hrvatska narodna banka	21
Slika 5. Otplata kredita jednakim godišnjim anuitetima	33
Slika 6. Prikaz prenumerando otplate kredita početkom razdoblja	35
Slika 7. Prikaz postnumerando otplate kredita krajem razdoblja	35
Slika 8. Obračun vremenskih razdoblja vraćanja kredita	37